

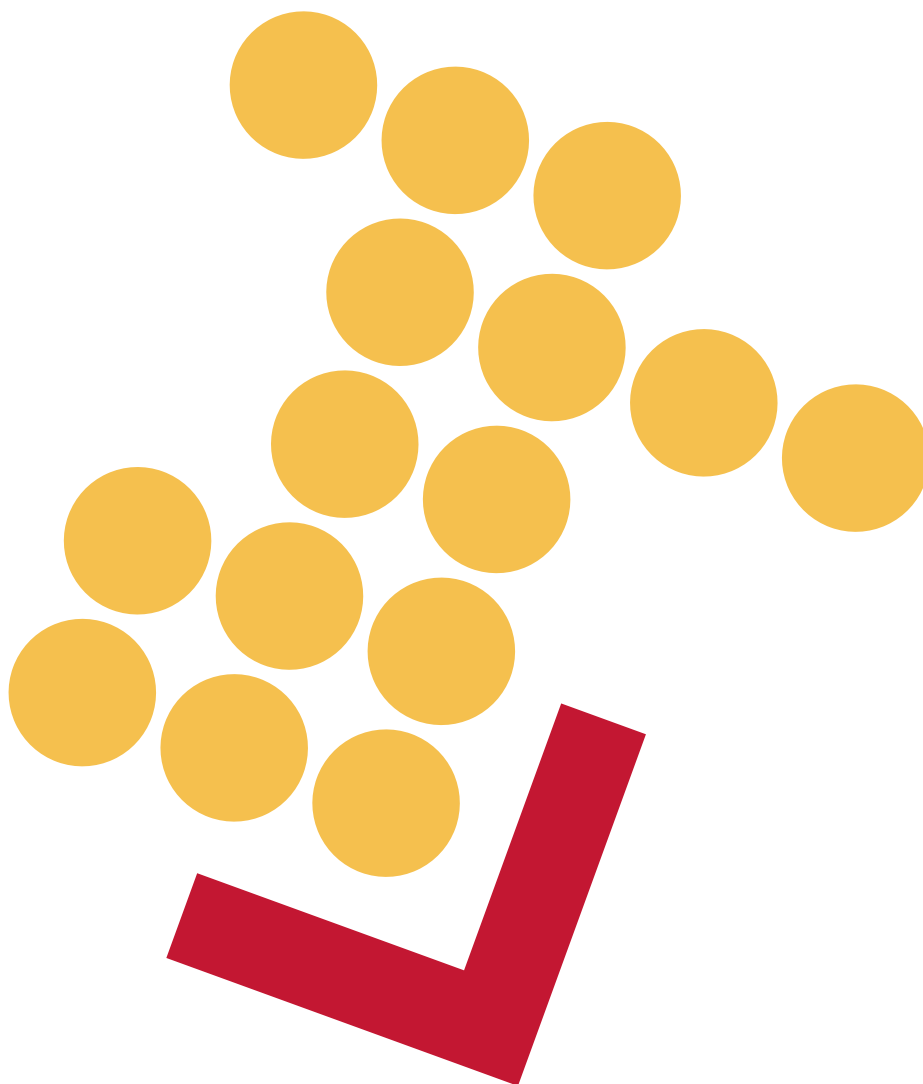

Trender i arbetsmiljön 2007

– klass och kön

Arbetslivsenheten

STEN GELLERSTEDT

Förord

LO bevakar regelbundet LO-kollektivets villkor inom arbetslivet. Denna rapport redovisar hur arbetsmiljön uppfattas av olika grupper i arbetslivet från 1991 till 2007.

Rapporten baseras på Statistiska centralbyråns (SCBs) arbetskraftsundersökningar (AKU) bearbetade av Alf Andersson på SCB.

November 2008

STEN GELLERSTEDT

UTREDARE LO

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund och syfte	6
Metod	7
Förändringar i 2007 års AKU.....	7
Analys av svaren.....	7
Redovisning av resultat.....	7
Resultat	9
Arbete för bättre arbetsmiljö.....	22
Hälsobesvär	25
Diskussion	33
Fortsatt försämring för stora grupper.....	33
Arbetstider, ensamarbete och hot.....	33
Ett fysiskt arbete där det är svårt att ta paus	34
Minskande inflytande och ringa utveckling i arbetet.....	34
Systematiskt arbetsmiljöarbete, företagshälsovård.....	35
Värk, trött och håglös.....	35
Slutord	35
Referenser	37
Bilagor	38
Bilaga 1. Yrken i de undersökta grupperna	38
Bilaga 2a. Antalet enkätsvar per grupp och kön åren 1991–2007	39
Bilaga 2b. Lathund för bedömning av statistisk säkerhet	39
Bilaga 3. Arbetare, lägre- och högre tjänstemän: arbetsmiljö och hälsa 1991–2007	40
Bilaga 4. Arbetare i fyra sektorer: arbetsmiljö och hälsa 1991–2007	45

Sammanfattning

Denna rapport beskriver hur arbetsmiljön förändrades för arbetare och tjänstemän mellan åren 2003 och 2007 samt jämför med utvecklingen sedan 1991. I studien ingår 50 frågor som år 2007 besvarades av 7164 personer i SCBs Arbetsmiljöundersökningar.

Mellan åren 1991 och 2003 ökade kraven i arbetet, samtidigt som det egna inflytandet minskade. Denna försämring fortsatte 2007, främst för kvinnliga arbetare inom privat service och för kvinnliga lägre tjänstemän. Manliga arbetare i privat service, lägre tjänstemän och kvinnliga högre tjänstemän fick en viss försämring. Kvinnliga industriarbetare fick samtidigt en något bättre arbetsmiljö, de hade tidigare en av de sämsta.

Ett fysiskt arbete med litet inflytande där det är svårt att ta paus

LO-förbundens medlemmar antingen står, går, lyfter, skjuter, bär och drar under i stort sett hela arbetspasset eller sitter, till exempel i fordon eller kassor. Arbetet är ofta så intensivt att många har svårt att ta en kort pratpaus under arbetet. Tre av fyra kvinnliga arbetare inom offentlig sektor och i privat service har små möjligheter att ta en kort pratpaus. Jämfört med 2007 finns en försämrad möjlighet i alla grupper att ta en kort pratpaus.

En stadig större andel i alla grupper, förutom manliga högre tjänstemän, anger att de upprepar samma arbetsmoment många gånger per timme. Bland kvinnliga industriarbetare anger 73 procent att de upprepar samma arbetsmoment men tappade 2007 "tätplatsen" till kvinnliga arbetare inom privat service där 78 procent anger detta. Även när det gäller att själv kunna påverka arbetstakten och när olika arbetsuppgifter ska göras finns en försämring, främst bland tjänstemän.

Problem med ont i axlar eller armar varje vecka har sakta ökat i omfattning sedan 1991 bland så gott som alla grupper. Andelen kvinnliga industriarbetare med ont i axlar eller armar minskade dock från 58 till 47 procent mellan 2003 och 2007. Att varje vecka vara uttröttad i kroppen ökar också, mest bland arbetare inom privat service. En något mindre andel 2007 än 2003 anger att de är trötta och håglösa varje vecka.

24-timmarssamhället

Det så kallade 24-timmarssamhället bärs upp av kvinnliga arbetare. Bara en av tre kvinnliga arbetare arbetar enbart vardagar på dagtid. Bland tjänstemän arbetar fyra av fem enbart vardagar på dagtid. Att arbeta ensam och riskera att hamna i otrygga eller hotfulla situationer är en klassfråga och riskerna ökar vid arbete på udda tider. En av fem arbetare anger att de har ett riskfyllt ensamarbete. Arbetare inom offentlig sektor är mest utsatta för hot och våld (35 %).

Företagshälsovård

Tillgången till företagshälsovård fortsatte att minska 2007, mest för arbetare. Minst med företagshälsovård har kvinnliga arbetare inom privat service (33 %). Där anger enbart 12 procent att företagshälsovården varit på arbetsplatsen det senaste året. Samtidigt som villkoren i arbetet försämrats för arbetare inom privat service minskar deras tillgång till företagshälsovård. Hos dem med störst behov finns även minst med systematiskt arbetsmiljöarbete.

Bakgrund och syfte

Ett stort antal studier från olika håll bekräftar att kraven i arbetet blev högre under 1990-talet och en bit in på 2000-talet (Arbetsmiljöverkets arbetsmiljöstatistik 1991–2007, Gellerstedt 2005). Som en följd av detta ökade arbetsinkomsterna samtidigt som många försvann från eller inte kom in på arbetsmarknaden (Lövgren, Larsson 2008).

Syftet med denna rapport är att beskriva förändringen av arbetsmiljön för perioden 1991–2007 för kvinnor och män i grupperna arbetare, lägre tjänstemän och högre tjänstemän, samt för arbetare inom sektorerna offentlig verksamhet, industri, privat service och byggnation.

Metod

Statistiska centralbyrån SCB skickar sedan 1989 vartannat år ut enkäter om arbetsmiljön till en del av dem som ingår i Arbetskraftsundersökningarna (AKU). Dessa intervjuas även per telefon. De som vid intervjutillfället varit tjänstlediga eller sjukskrivna sedan tre månader stryks. Antal svarande på 2007 års enkät var 7 729 personer, efter ett bortfall på 24 procent. För en detaljerad beskrivning av metod se Arbetsmiljöverket Rapport 2008:4 Arbetsmiljöstatistik och Gellerstedt 2005.

Förändringar i 2007 års AKU

Svar på frågor som är ändrade i 2007 års undersökning går inte att jämföra med liknande frågor i tidigare undersökningar. Följande är ändrat i 2007 års enkät:

- *Arbetar du vanligtvis dagtid (mellan cirka 06–18)* lyder i 2007 års undersökning *Arbetar du enbart dagtid på vardagar*.
- Frågan *Ger arbetet dig möjlighet att lära dig något nytt och utvecklas i yrket* är omplacerad i 2007 års frågeformulär. Därmed uppfattas den på ett annat sätt och måste kommenteras om detta när den används i en tidsserie.
- *Tvungen att vrida och böja sig många gånger i timmen* föll bort 2007, i stället har en fråga om mycket vriden arbetsställning tillkommit (1991–2007, ej 2003).
- En fråga om ensamarbete har tillkommit.

Analys av svaren

Vid analys av svaren på AKUs frågor kontrolleras om skillnader i procentandelar mellan två undersökningstillfällen är statistiskt säkra. Är urvalet litet krävs stora skillnader för att förändringen ska vara statistiskt säker. I bilaga 2b redovisas ett antal typfall för att få tumregler vid analys av resultaten.

I rapporten används fyra olika "trappor" för att karaktärisera svaren på frågorna i denna undersökning, se figur 1. Väl känt är att nivån på arbetsmiljön ofta följer en klass-trappa där arbetare står på det lägsta steget och högre tjänstemän på det översta. I många frågor står dock kvinnorna ett steg under männen i samma klass, trappa klass & kön. För några frågor står kvinnorna i klassen ovanför på en lägre nivå än männen i klassen under dem, trappa kön & klass. För ytterligare andra frågor står kvinnor och män på olika nivåer, i en könstrappa (med enbart två steg).

Redovisning av resultat

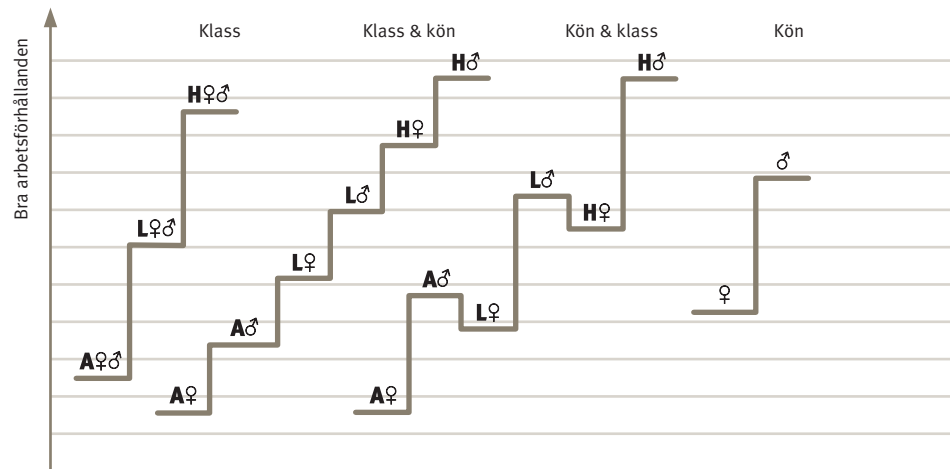
I avsnittet Resultat presenteras först svar på frågor om arbetsmiljön, därefter de som rör arbetet för en bättre arbetsmiljö och slutligen svar om hälsan. Det övre diagrammet på var sida visar svaren för kvinnor och män i grupperna *arbetare* (ej facklärd och facklärd arbetare), *lägre tjänstemän* (lägre och mellan tjänstemän) och *högre tjänstemän*. I bilaga 1 listas de yrken som ingår i dessa socioekonomiska grupper. Det undre diagrammet visar svaren från arbetare i sektorerna *offentlig verksamhet*, *industri*, *privat service* (handel, transport, hotell och restaurang, fastighetsskötsel) och *byggverksamhet*.

I SCBs frågeformulär finns ofta fler än två svarsalternativ för en fråga. Vid redovisning av svaren summeras flera svarsalternativ, till exempel innebär *högst halva tiden* att följande svarsalternativ är summerade [*Nej inte alls + Lite + Halva tiden*].

Det statistiska underlaget från SCB till denna rapport mäter genomsnittet för en viss grupp. När en undersökt grupp är liten eller om det rör sig om större strukturella föränd-

Arbetsmiljöns fyra trappor

A Arbetare L Lägre tjänsteman H Högre tjänsteman ♀ Kvinna ♂ Man

Figur 1

Figuren visar fyra trappor där de med sämst förhållanden i arbetet står längst ner. I trappan Klass står arbetare längst ner, följt av lägre tjänstemän på nästa steg och högre tjänstemän på det översta. I trappan Klass & kön står kvinnorna på det lägre steget i sin klass. I trappan Kön & klass står kvinnorna i klassen ovanför på en nivå lägre än männen i klassen under dem. I trappan Kön står kvinnor på en annan nivå än män.

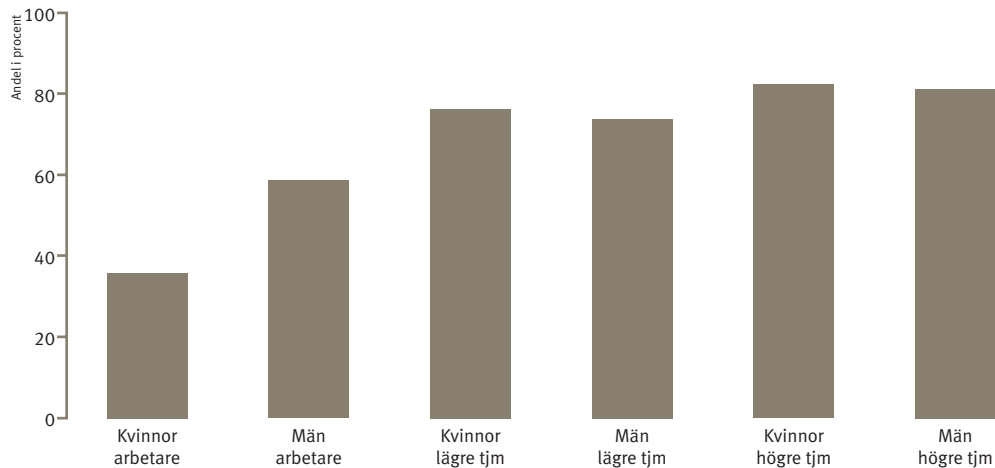
ringar ska resultaten tolkas med försiktighet. Genomsnittet blir till exempel bättre om de sämsta arbetsmiljöerna flyttas utomlands. För dem som finns kvar i Sverige behöver det inte ha skett någon förändring alls. Läsaren måste därför använd sin egen kunskap, framför allt angående förändringar i sektorerna. Många manliga arbetsplatser i offentlig (främst statlig) sektor bolagiserades under 1990-talet och hamnade därefter i privat sektor i statistiken. Det medför att skillnader i svar mellan 1990-tal och 2000-tal från män i offentlig sektor till en del beror på dessa förändringar.

Resultat

Arbetar enbart vardagar på dagtid

■ 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

Diagram 1

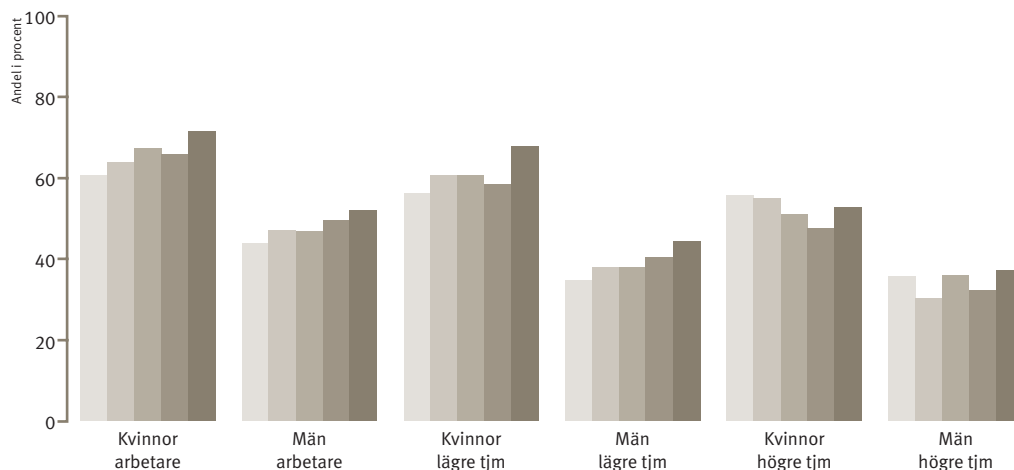
Att enbart arbeta vardagar på dagtid är en klassfråga. Fyra av fem tjänstemän (80 %) arbetar enbart dagtid men endast en av tre kvinnliga arbetare (36 %) har dagtid. Arbetstid är även en könsfråga eftersom manliga arbetare i så mycket högre grad (59 %) än kvinnliga arbetare enbart arbetar vardagar med dagtid. Under 1990-talet ökade arbete på andra tider än dagtid stort för arbetare, se Gellerstedt 2005.

Bland kvinnliga arbetare inom offentlig sektor och privat service anger 34 procent att de enbart arbetar vardagar med dagtid.

Andelen som enbart under delar av arbetspasset (högst halva) kan ta korta pauser för att prata

1991 1995 1999 2003 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

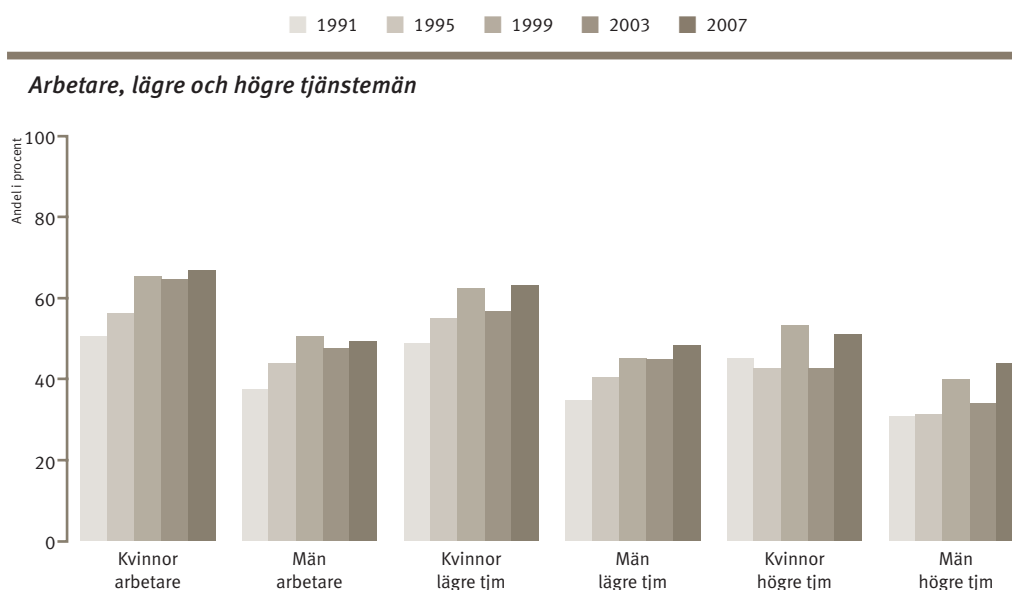
Diagram 2

Störst möjlighet att ta en kort paus¹ för att prata under arbetet har högre manliga tjänstemän och minst möjlighet har kvinnliga arbetare. Det är en tydlig trend bland arbetare och lägre tjänstemän att allt färre kan ta denna paus. I respektive grupp kan män i betydligt större utsträckning än kvinnor ta en pratpaus. Möjlighet till pratpaus är därmed en kön & klassfråga.

Trenden bland kvinnliga arbetare i offentlig sektor är att allt färre kan ta en kort pratpaus (75 % 2007). Inom privat service svarar 65–70 procent av de kvinnliga arbetarna detta under hela perioden 1991–2007. Bland manliga arbetare inom samma sektor ökar andelen som har svårt att ta en pratpaus.

1 Minst halva tiden innebär summering av svaren [Nej inte alls + Lite + Halva tiden].

Andelen som enbart under delar av arbetspasset (högst halva) själv kan bestämma arbetstakten

Arbetare i olika sektorer

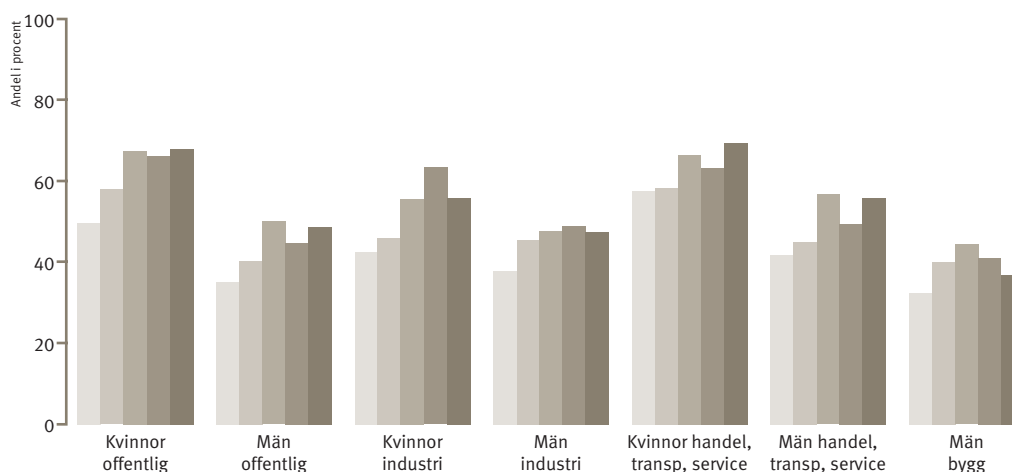

Diagram 3

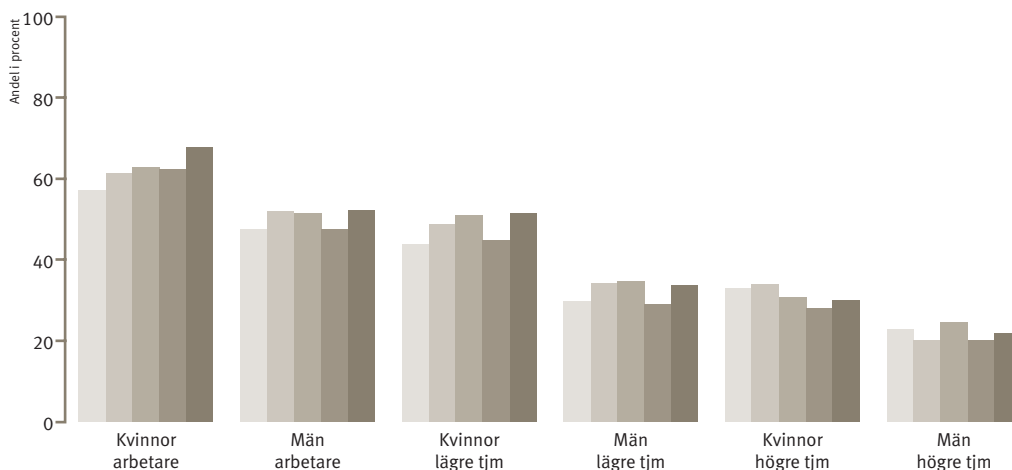
Att kunna påverka sin egen arbetstakt har stor betydelse för arbetets påverkan på hälsan. Trenden att allt färre kan bestämma sin arbetstakt har planat ut. År 2007 anger 67 procent av de kvinnliga arbetarna att de själva kan bestämma arbetstakten under högst halva arbetstiden, 40 procent anger att de kan påverka arbetstakten under högst 1/10 av arbetstiden. I varje socioekonomisk grupp är det en mindre andel kvinnor än män som har den möjligheten.

Bland kvinnliga och manliga arbetare inom privat service är trenden att färre själva kan bestämma arbetstakten. År 2007 anger 70 procent av kvinnorna och 56 procent av männen att de under högst halva arbetstiden kan bestämma takten. Bland kvinnliga industriarbetare anger 7 procent färre att de högst halva arbetstiden själva kan påverka arbetstakten.

Kan aldrig/för det mesta inte delvis själv bestämma när olika arbetsuppgifter ska göras

1991 1995 1999 2003 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

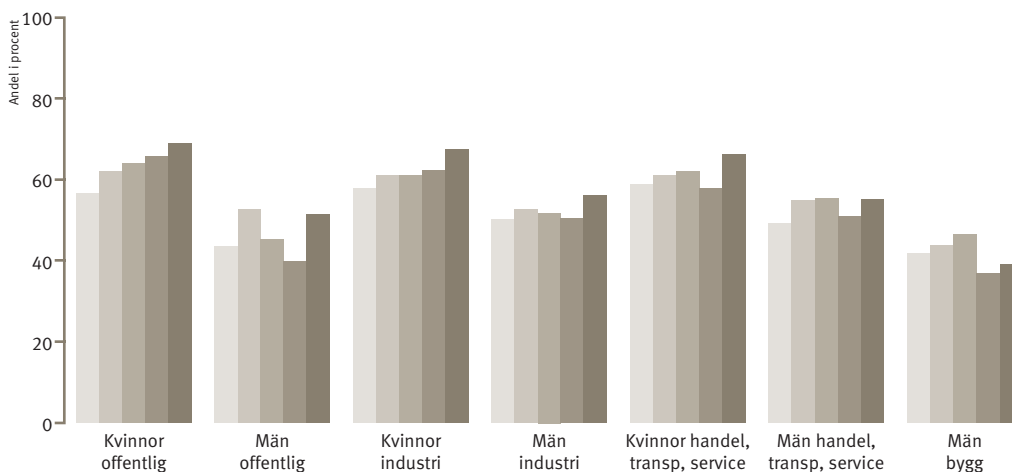

Diagram 4

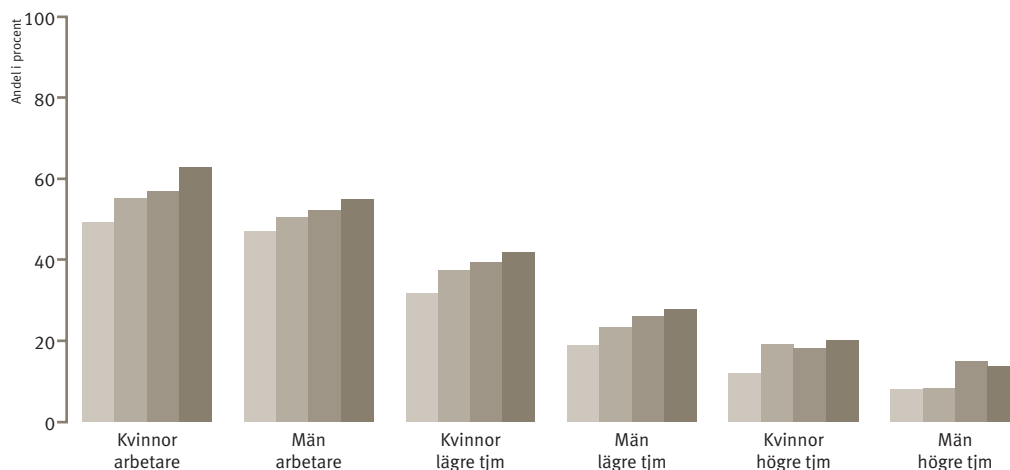
Knappt 70 procent av de kvinnliga arbetarna och 20 procent av de högre manliga tjänstemännen svarar att de aldrig eller för det mesta inte kan bestämma när olika arbetsuppgifter ska göras. År 2007 är det en större andel i alla grupper som anger att de inte kan vara med och bestämma jämfört med 2003.

Av de kvinnliga arbetarna i alla sektorer anger 66–69 procent att de aldrig eller för det mesta inte kan bestämma när olika arbetsuppgifter ska göras. Bland kvinnliga arbetare är trenden att färre kan bestämma när olika arbetsuppgifter ska göras. Bland manliga arbetare kan drygt hälften inte bestämma detta, förutom i byggbranschen där 40 procent inte kan det.

Upprepar samma arbetsmoment många gånger per timme (minst halva tiden)

■ 1991 ■ 1995 ■ 1999 ■ 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

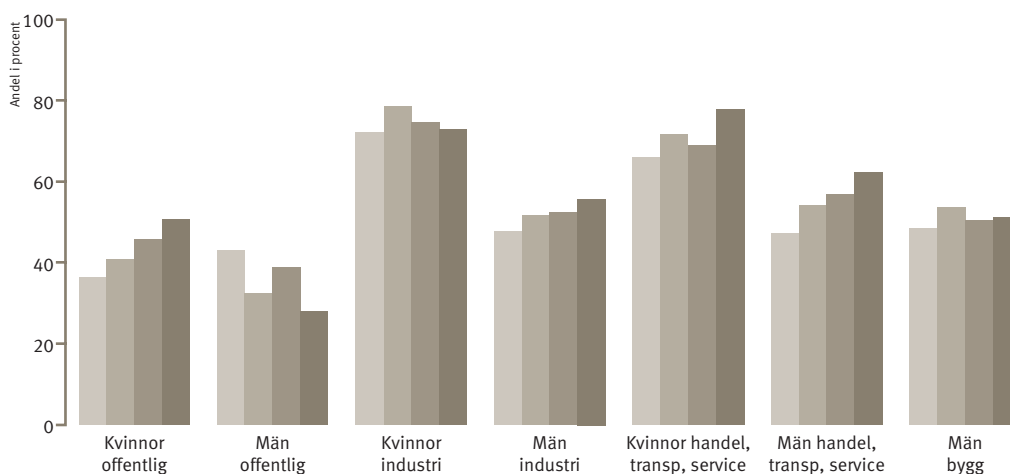

Diagram 5

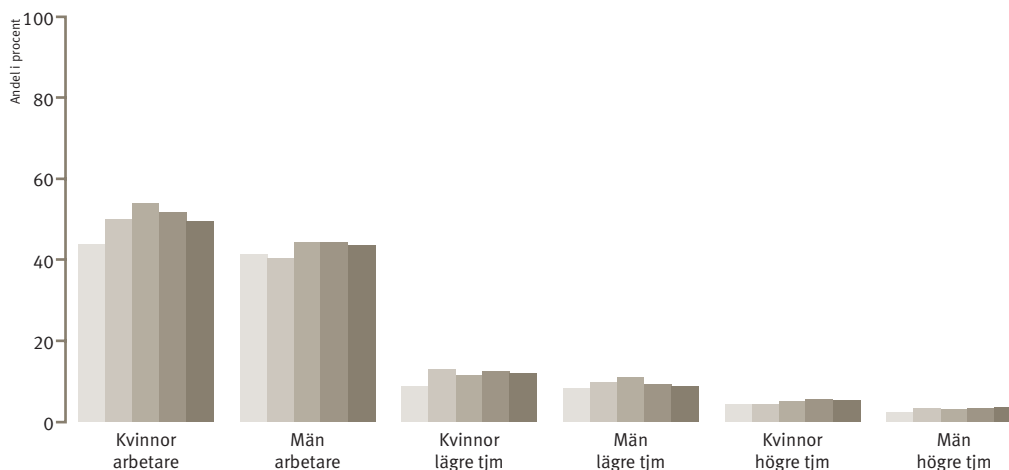
Bland kvinnliga arbetare finns störst andel (62 %) och bland manliga högre tjänstemän lägst andel (12 %) som anger att de upprepar samma arbetsmoment många gånger per timme under minst halva arbetstiden. Trappan klass och kön är mycket tydlig för denna fråga. Trenden är en stabil och påtaglig ökning av upprepat arbete bland alla grupper, förutom högre tjänstemän.

Kvinnliga arbetare inom industri (73 %) och privat service (78 %) har högst andel som anger att de upprepar samma arbetsmoment. Trenderna är ökad förekomst av upprepat arbete för alla arbetare inom privat service, för manliga industriarbetare och kvinnliga arbetare inom offentlig sektor.

Har ett påfrestande tungt arbete. Instämmer helt eller delvis

■ 1991 ■ 1995 ■ 1999 ■ 2003 ■ 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

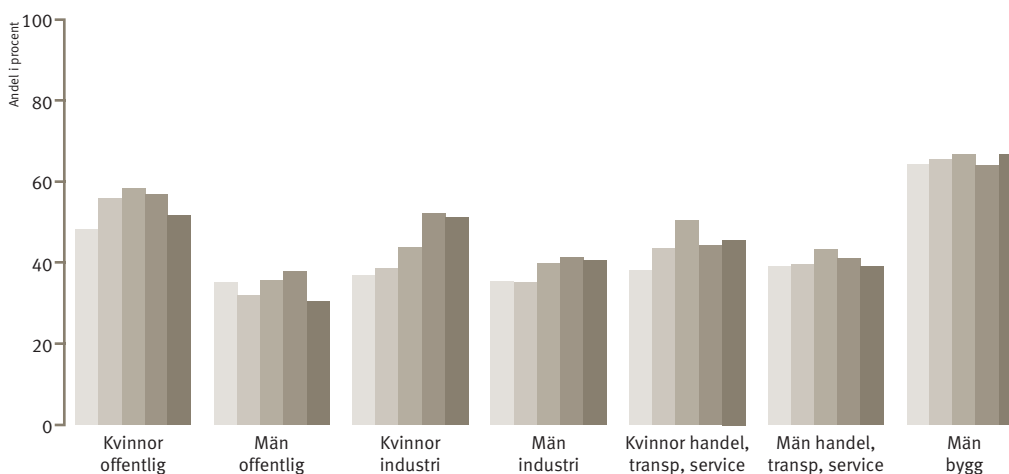

Diagram 6

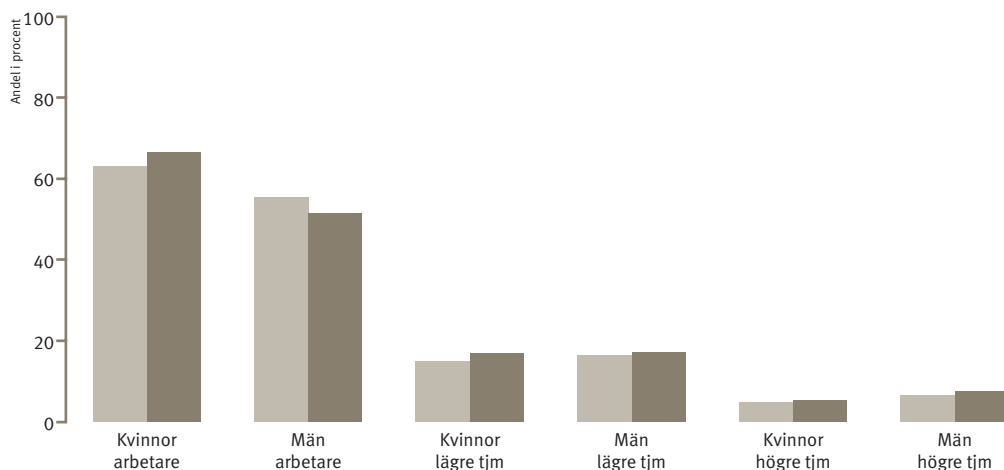
Påfrestande tungt arbetet är en tydlig klassfråga. Störst andel som anger att de har detta är kvinnliga arbetare (50 % år 2007). År 1999 var det 54 procent, det vill säga andelen sjunker något bland kvinnliga arbetare. Sedan 1991 har 40–45 procent av de manliga arbetarna svarat att de har ett påfrestande tungt arbete. Tjänstemännen ligger på en betydligt lägre nivå, 4–12 procent.

Manliga arbetare inom byggverksamhet har störst andel som svarar att arbetet är påfrestande tungt, 67 procent 2007. Det har varit samma nivå sedan 1991. För arbetare inom offentlig sektor minskar andelen med påfrestande tungt arbete, men ligger trots det på 57 procent för kvinnorna år 2007. Den stora ökningen sedan 1991 av andelen kvinnliga industriarbetare med påfrestande tungt arbete kvarstår.

Arbetar sittande högst 1/10 av tiden

■ 2005 ■ 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

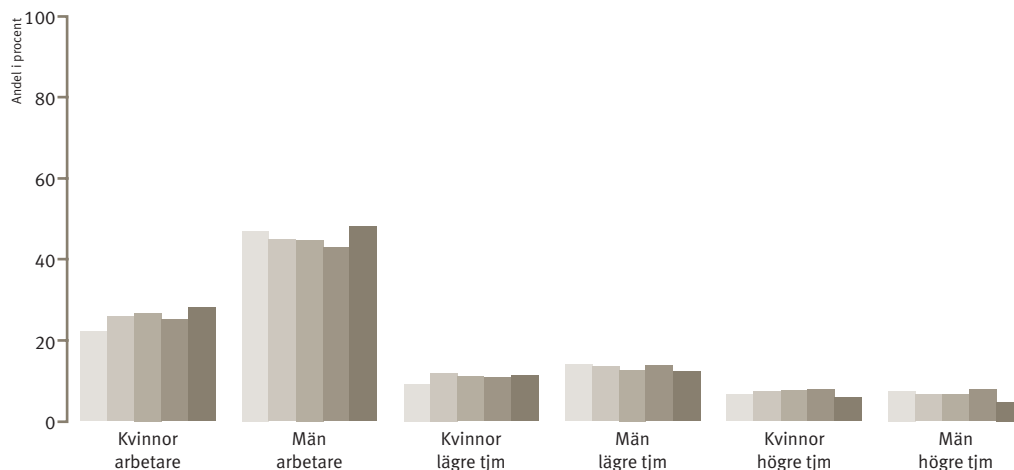
Diagram 7

Kvinnliga arbetare är den grupp som står och går mest i sitt arbete, 67 procent 2007, och då främst inom offentlig och privat service. Bland arbetare i de olika sektorerna anger 55–70 procent att de sitter högst 1/10 av arbetstiden.

Utsatt för luftföroreningar som man ser eller känner lukten av, minst 1/4 av tiden (organiskt damm, oorganiskt damm, kemikalier)

1991 1995 1999 2003 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

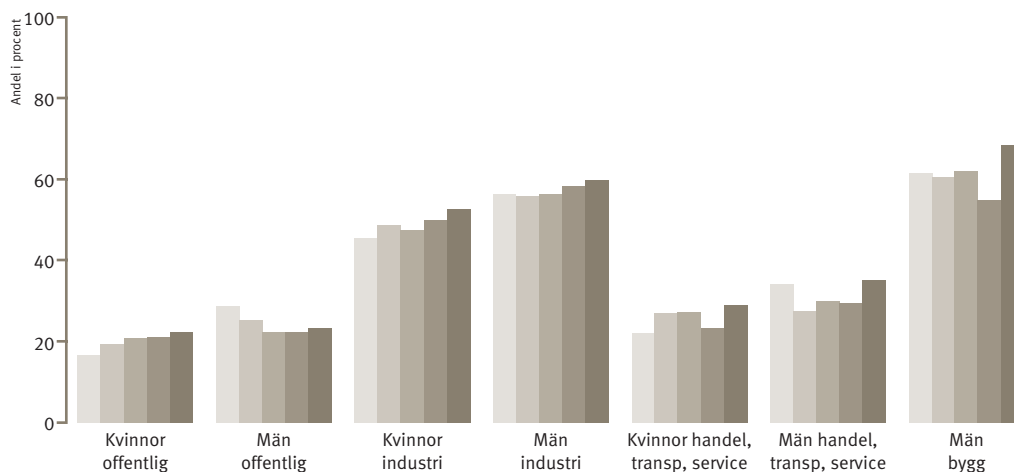

Diagram 8

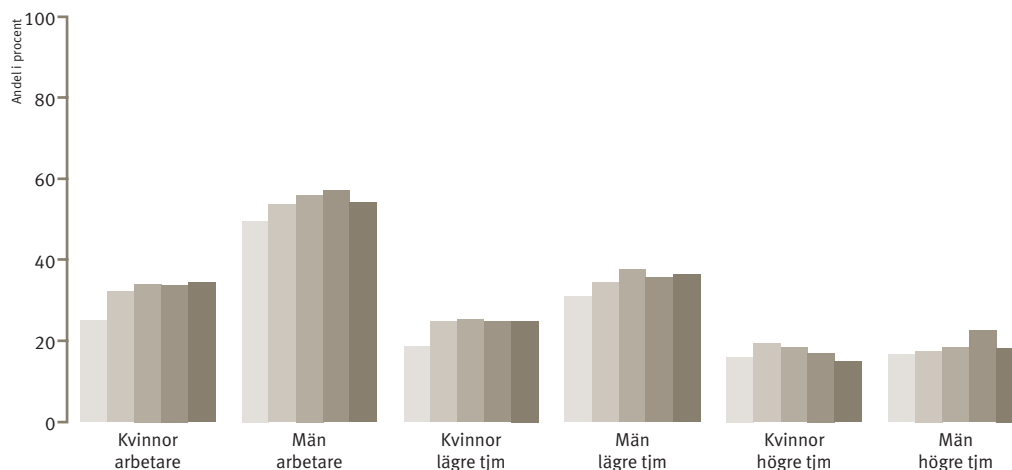
Knappt hälften av de manliga och drygt en fjärdedel av de kvinnliga arbetarna anger att de är utsatta för luftföroreningar. Trenden bland kvinnliga arbetare är svagt ökande, från 22 procent 1991 till 28 procent 2007. Den sjunkande andel som fanns bland manliga arbetare bröts 2007.

Av männen inom byggsektorn anger 68 procent år 2007 att de är utsatta för luftföroreningar. Inom alla sektorer finns en mindre ökning (Bygg större) av andelen utsatta. Inom industrin finns en påtaglig ökning sedan 1991 av andelen kvinnor som är utsatta för luftföroreningar.

Buller, svårt att tala i normal samtalston, minst halva tiden

■ 1991 ■ 1995 ■ 1999 ■ 2003 ■ 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Buller minst 1/4 tiden

Arbetare i olika sektorer

Diagram 9

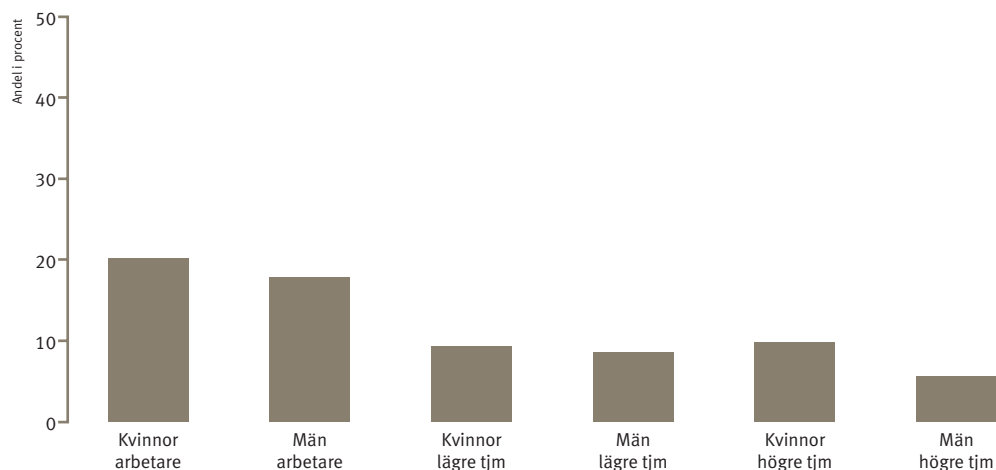
Buller drabbar främst manliga arbetare. Ingen större förändring har skett sedan 1995 av andelarna som besväras av buller. Figuren visar de som drabbas av buller minst halva tiden.

För att se trenden i mindre bullrande verksamheter visas andelen som svarar att de är utsatta för buller minst 1/4 av tiden. Bland kvinnliga arbetare inom industrin finns en påtaglig ökning av andelen med bullerproblem minst 1/4 av arbetstiden. Manliga arbetare inom byggsektorn och inom industrin har störst andel som anger problem med buller. Se svaren angående buller under halva arbetstiden i bilaga 4.

Arbetar varje vecka ensam och riskerar att hamna i otrygga eller hotfulla situationer

■ 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

Diagram 10

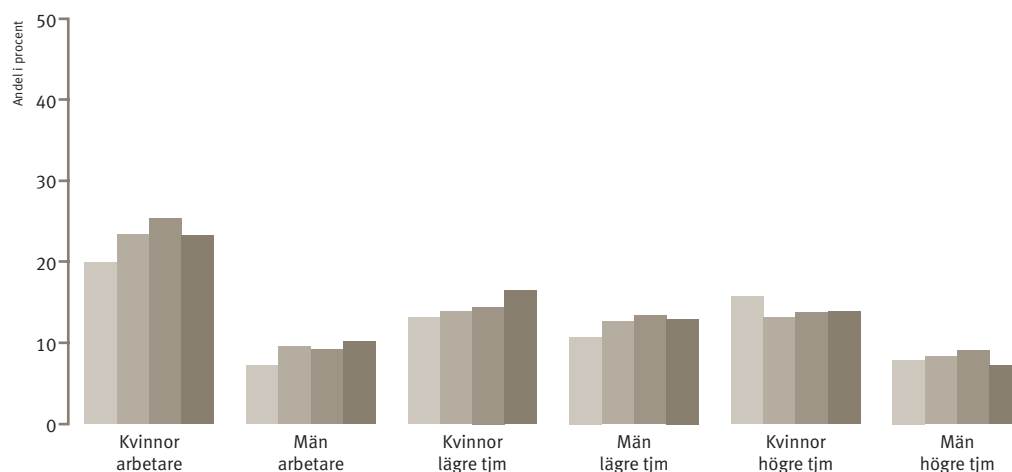
Att arbeta ensam och riskera att hamna i otrygga eller hotfulla situationer är en klassfråga. Bland kvinnliga arbetare anger 20 procent detta och bland manliga arbetare 18 procent. Bland tjänstemännen är det mellan 6 och 10 procent.

Det är främst inom privat service och inom offentlig sektor som arbetare (både män och kvinnor) anger att ensamarbete medför otrygga och hotfulla situationer.

Utsatt för våld eller hot om våld minst någon gång de senaste 12 månaderna

■ 1995 ■ 1999 ■ 2003 ■ 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

Diagram 11

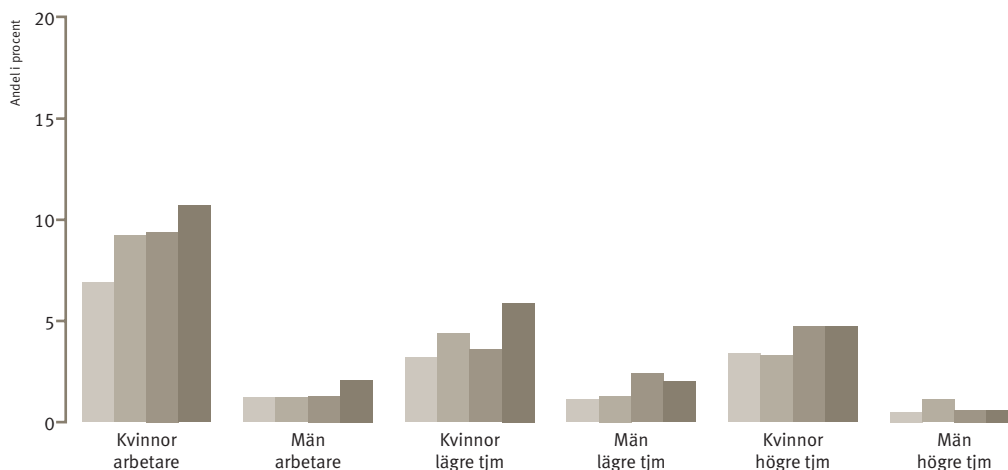
Av de kvinnliga arbetarna anger var fjärde år 2007 att de har varit utsatta för hot eller våld på arbetet någon gång de senaste 12 månaderna. Andelen bland kvinnliga tjänstemän ligger på 14–17 procent. Tendens för alla löntagare är en svag ökning av andelen som anger att de varit utsatta för våld eller hot.

Arbetare i offentlig sektor är mest utsatta för våld eller hot, 35 procent bland både män och kvinnor. Bland kvinnliga arbetare inom privat service finns en tydlig minskning mellan åren 2003 och 2007, samtidigt som andelen ökar bland männen i samma sektor. Sektorerna industri och bygg har mycket små andelar som anger att de varit utsatta för våld eller hot.

Sexuella trakasserier från andra personer minst någon gång de senaste 12 månaderna

■ 1995 ■ 1999 ■ 2003 ■ 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

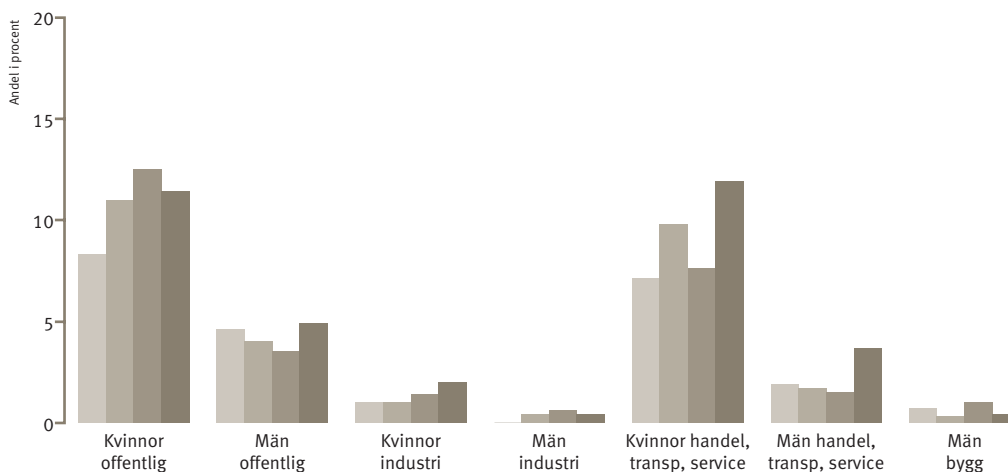

Diagram 12

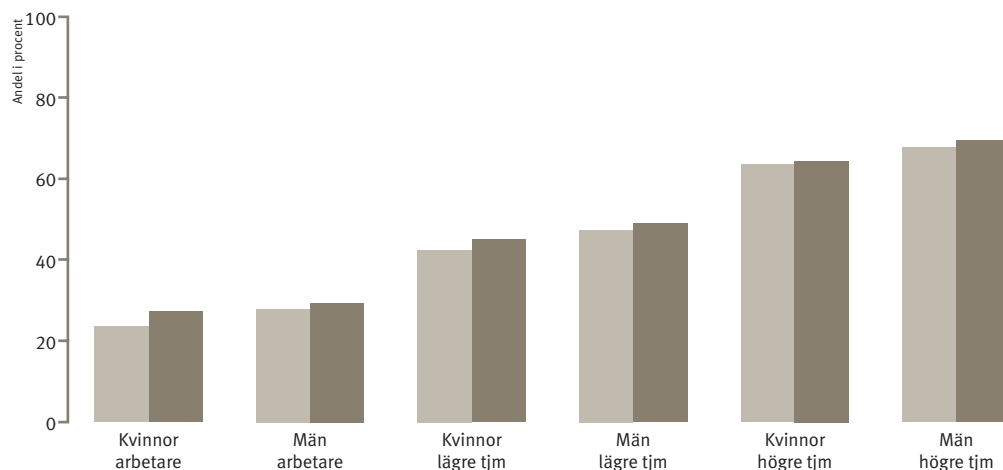
Trenden är att andelen kvinnor som utsätts för sexuella trakasserier ökar. Andelen kvinnliga arbetare som anger att de utsätts för sexuella trakasserier minst någon gång de senaste 12 månaderna var 7 procent år 1995 och 11 procent år 2007.

För kvinnliga arbetare i offentlig verksamhet har andelen som anger sexuella trakasserier legat kring 11–12 procent sedan 1999. Bland kvinnliga arbetare inom privat service är trenden en ökande andel och låg år 2007 på 12 procent.

Arbetet ger möjlighet att lära nytt, utvecklas i yrket (varje vecka)

■ 2005 ■ 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

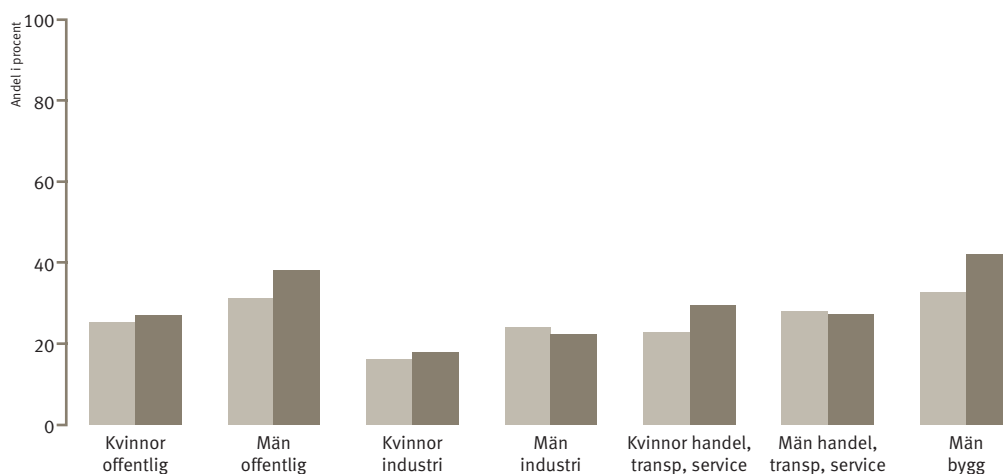

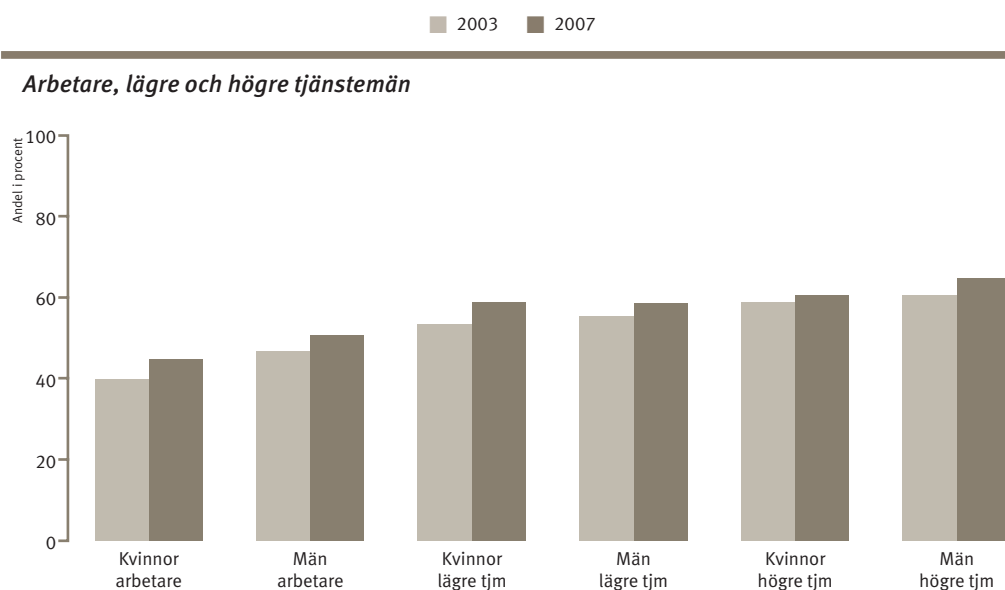
Diagram 13

Möjligheten att lära nytt och utvecklas i arbetet följer trappan klass och kön. På nedersta trappsteget finns kvinnliga arbetare där 27 procent år 2007 anser sig ha möjlighet att lära nytt. På översta trappsteget finns manliga högre tjänstemän där 70 procent anger detta. En liten ökning har skett mellan åren 2005 och 2007.

Industriarbetare har minst andel som anger möjlighet att utvecklas i yrket, kvinnor allra minst.

Arbete för bättre arbetsmiljö

Systematiskt arbetsmiljöarbete pågår

Arbetare i olika sektorer

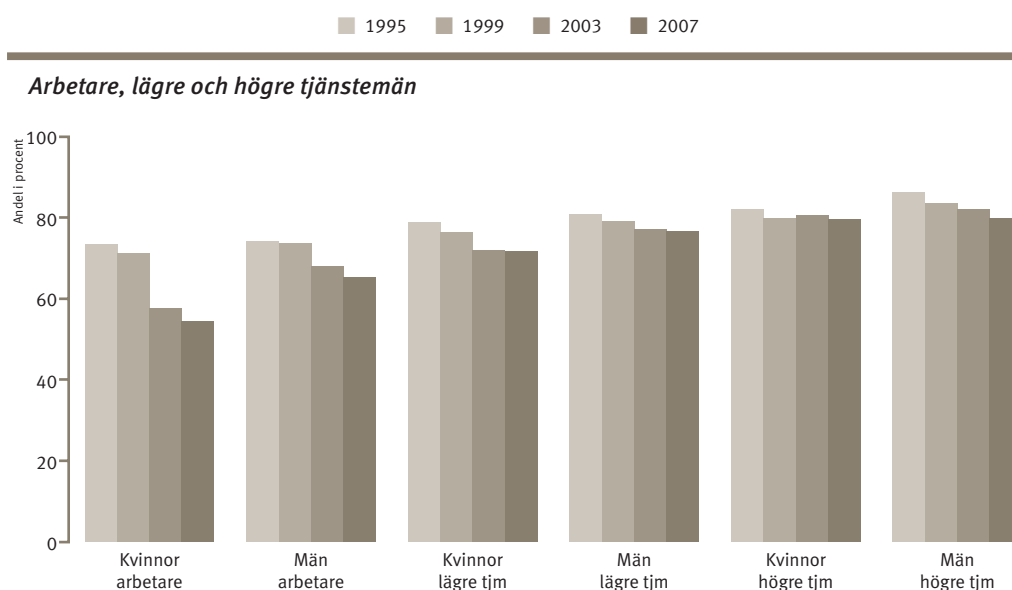

Diagram 14

Att det pågår ett systematiskt arbetsmiljöarbete på arbetsplatsen anges år 2007 av 45 procent av de kvinnliga arbetarna och 65 procent av de manliga högre tjänstemännen. Sedan 2003 är det en något större andel som anger detta. Svaren på frågan följer trappan klass & kön. I instruktionen till frågan förklaras vad som menas med systematiskt arbetsmiljöarbete, det vill säga att arbetsgivaren undersöker och bedömer risker i arbetsmiljön samt gör något åt dessa.

Arbetare inom privat service anger lägst förekomst av systematiskt arbetsmiljöarbete, 33 procent av kvinnorna och 40 procent av männen. Inom industrin svarar 55–60 procent att det pågår ett sådant arbete. Inom offentlig sektor finns en klart större andel år 2007 jämfört med 2003 som anger att det pågår ett systematiskt arbetsmiljöarbete.

Har tillgång till företagshälsovård genom arbetet

Arbetare i olika sektorer

Diagram 15

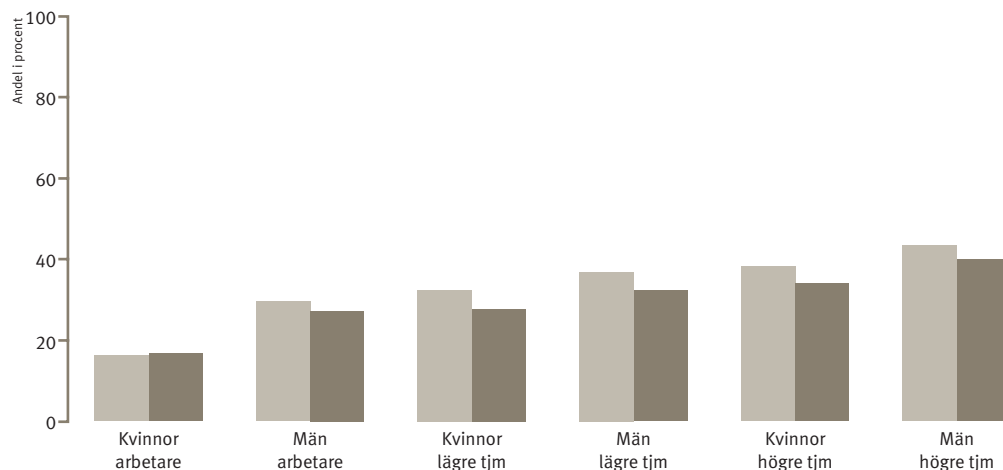
Trenden under perioden 1995 till 2007 är en minskad tillgång till företagshälsovård, tydligast för arbetare. Bland kvinnliga arbetare sjönk andelen med tillgång till företagshälsovård från 74 till 55 procent under dessa 12 år.

Kvinnliga arbetare inom privat service har en klart minskande tillgång till företagshälsovård, 33 procent anger detta 2007. I övriga sektorer ligger nivån år 2007 kring 70 procent. På 1990-talet låg nivån kring 80 procent.

Företagshälsovården har besökt arbetsplatsen eller på annat sätt gjort en bedömning av arbetsmiljön

■ 2003 ■ 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

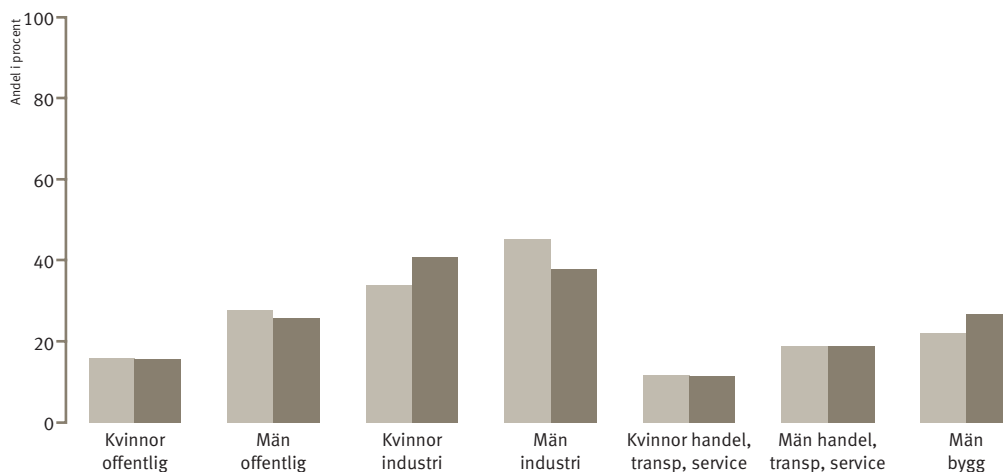

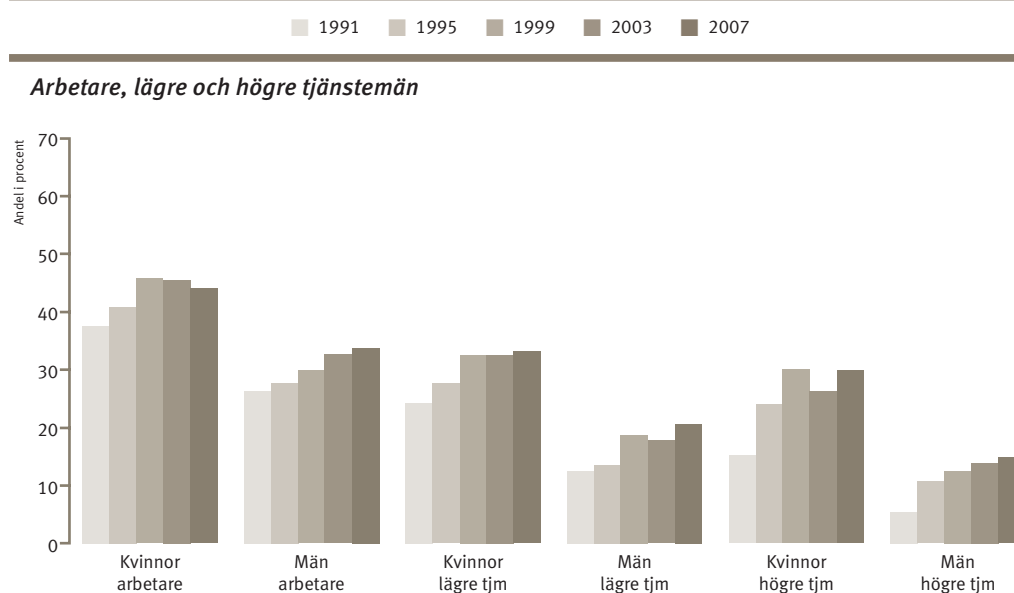
Diagram 16

Företagshälsovårdens insatser på arbetsplatsen följer trappan klass och kön. 16 procent av de kvinnliga arbetarna och 40 procent av de manliga högre tjänstemännen anger att de fått besök av företagshälsovården de senaste 12 månaderna. Företagshälsovårdens insatser minskade något mellan åren 2003 och 2007.

Bland kvinnliga arbetare inom privat service anger 12 procent att företagshälsovården varit på arbetsplatsen de senaste 12 månaderna. Inom offentlig sektor anger 15 procent av kvinnorna detta. Fler kvinnliga och färre manliga industriarbetare har stött på företagshälsovården på arbetsplatsen år 2007 och därmed hamnar båda dessa grupper kring 40 procent.

Hälsobesvär

Har ont varje vecka i axlar eller armar

Arbetare i olika sektorer

Diagram 17

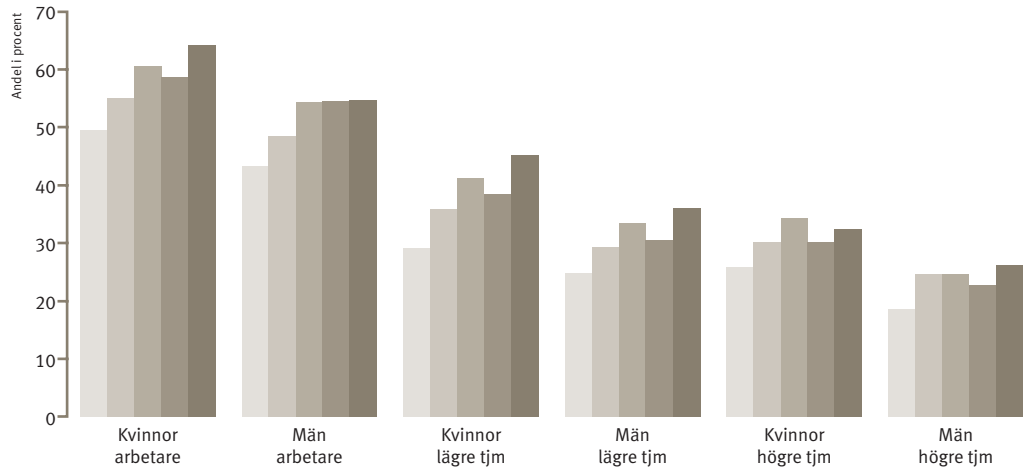
Kvinnliga arbetare har störst andel som anger att de har ont i axlar eller armar varje vecka (cirka 45 % sedan 1999). För kvinnliga lägre tjänstemän ligger andelen på 33 procent. Trenden för övriga grupper är att andelen med ont sakta ökar. Att ha ont i axlar och armar följer nästan trappan kön och klass, det vill säga denna värk är vanligare bland kvinnor än bland män i klassen bredvid.

Fram till 2003 fanns en markant ökning av andelen kvinnliga industriarbetare med ont i axlar eller armar minst varje vecka. År 2007 minskade den andelen från 58 till 47 procent. Det är dock fortfarande den högsta andelen bland alla sektorer. För män inom privat service fortsätter den andel som har ont att öka även 2007. Övriga sektorer ligger år 2007 kvar på samma andel som 2003.

Är uttröttad i kroppen, varje vecka

1991 1995 1999 2003 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

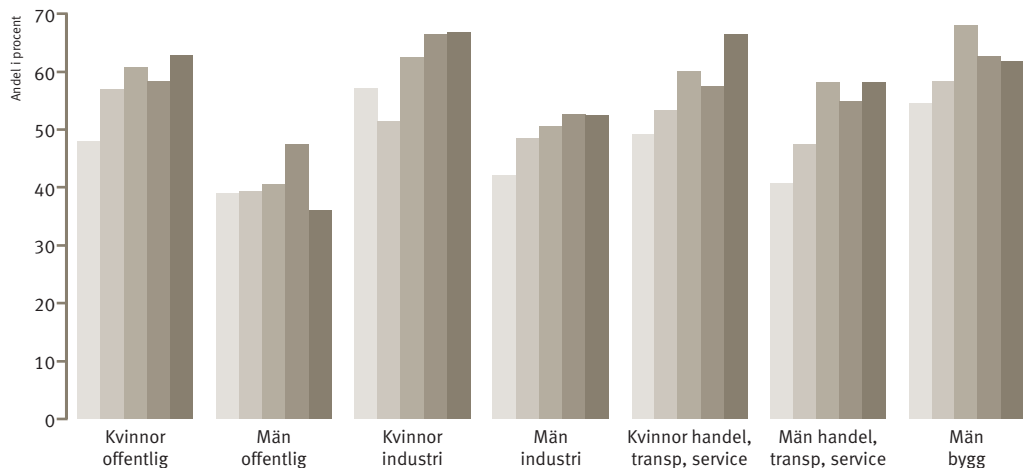

Diagram 18

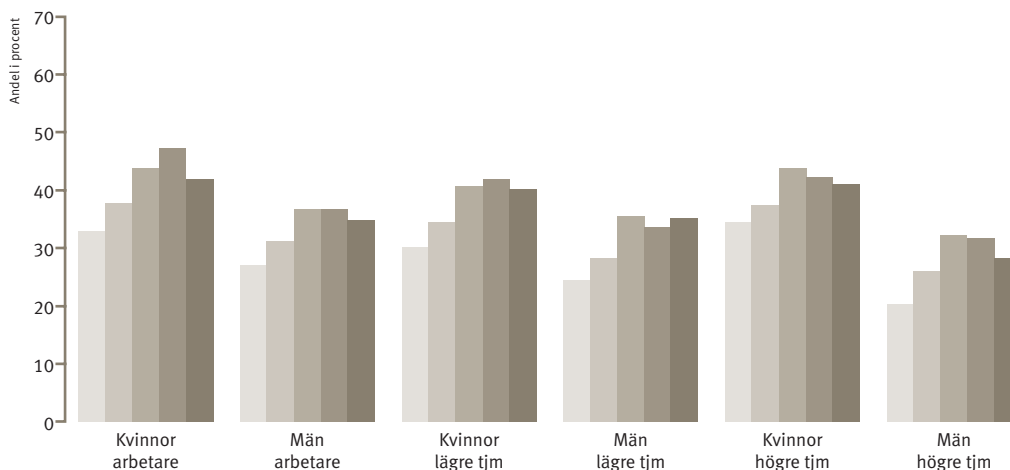
Att varje vecka vara uttröttad i kroppen följer trappan klass och kön. Andelen kvinnliga arbetare som anger detta är 64 procent år 2007 och bland manliga högre tjänstemän är det 26 procent. Trenden är att den andel som är uttröttad varje vecka ökar.

Kvinnliga arbetare i alla sektorer har en mycket hög andel (63–67 %) som anger att de är uttröttade varje vecka. Störst ökning finns inom privat service. Manlig arbetare inom byggsektorn ligger på 62 procent och inom privat service på 58 procent.

Är trött och håglös, varje vecka

■ 1991 ■ 1995 ■ 1999 ■ 2003 ■ 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

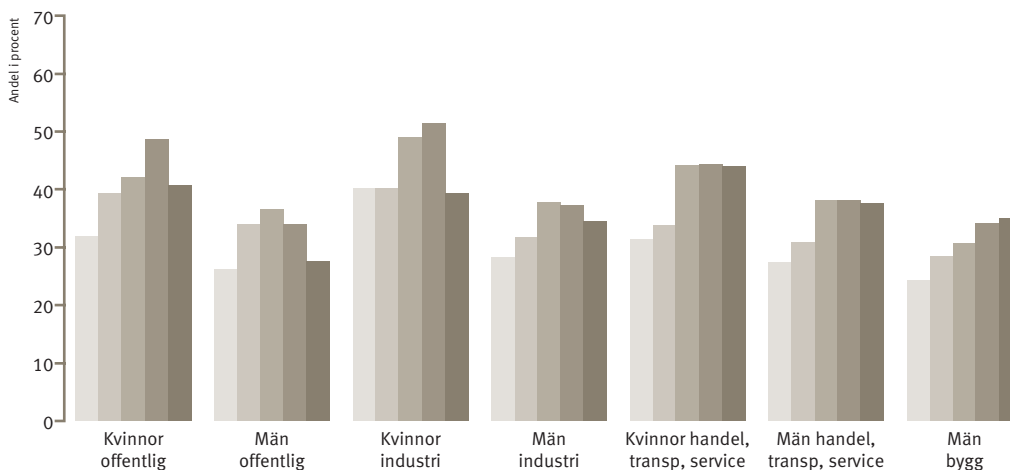

Diagram 19

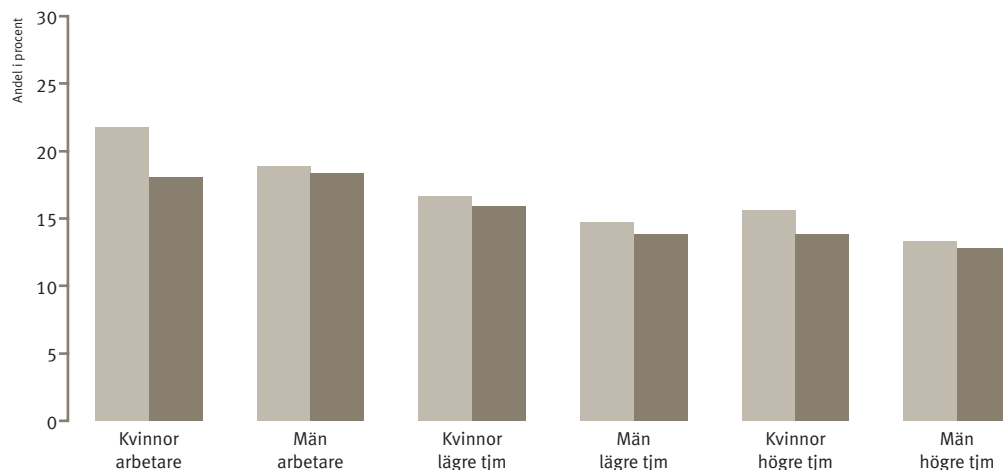
Att känna sig trött och håglös är vanligare bland kvinnor än bland män oavsett socioekonomisk grupp. Drygt 40 procent av kvinnorna anger detta och 35 procent av männen, förutom manliga högre tjänstemän där 28 procent anger att de är trötta eller håglösa varje vecka. En något mindre andel än 2003 anger 2007 att de är trötta och håglösa varje vecka.

Kvinnliga arbetare inom offentlig sektor och inom industrin anger en klart lägre andel med trötta och håglösa år 2007 jämfört med 2003. Dessa sektorer hade tidigare de största andelarna. År 2007 ligger kvinnorna inom privat service i topp. Inom byggsektorn finns en uppåtgående trend av andelen trötta och håglösa.

Gått till jobbet trots att man borde sjukskrivit sig minst fyra gånger de senaste 12 månaderna

■ 2003 ■ 2007

Arbetare, lägre och högre tjänstemän

Arbetare i olika sektorer

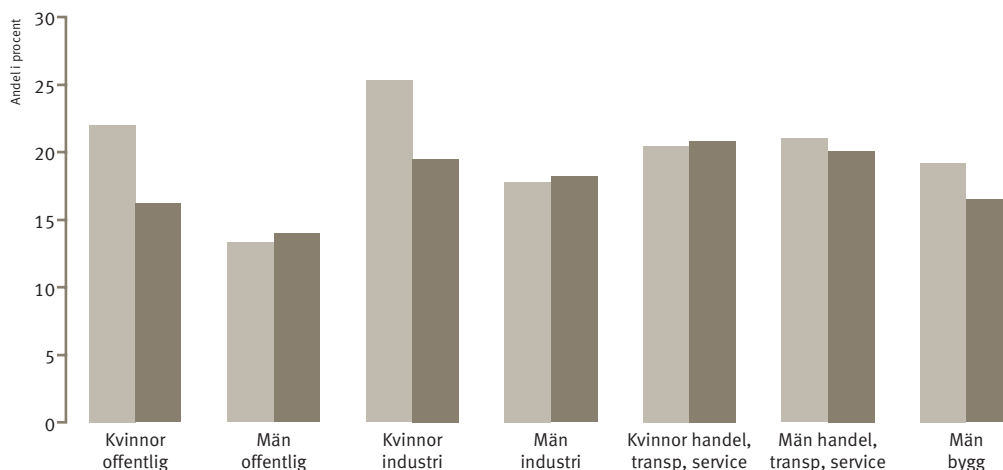

Diagram 20

Det är betydligt vanligare att arbetare än manliga tjänstemän går till jobbet trots att de borde sjukskriva sig. En något mindre andel i alla grupper uppgav år 2007 i jämförelse med 2003 att de går till jobbet trots att de borde ha varit sjukskrivna.

Bland arbetare är andelen med sjuknärvaro högst inom privat service (20 %) och inom industrin (kvinnor 20 %, män 18 %). En minskning av andelen sjuknärvaro med 6 procent har skett bland kvinnor inom industrin och offentlig sektor.

Skillnader i svar mellan åren 2003 och 2007

I tabell 1 och 2 redovisas skillnader i svar mellan åren 2003 och 2007 för ett urval av de undersökta frågorna. Tabell 1 är uppdelad på socioekonomisk grupp och kön och tabell 2 omfattar kvinnliga och manliga arbetare delade på de olika sektorerna. Statistiskt säkra (95 %) förändringar är markerade med fet stil (läs mer i kapitel Metod). I tabellerna summeras också förändringen under dessa år.

Skillnad i svar (procent) från Arbetare, lägre och högre tjänstemän på frågor om arbetsmiljö och hälsa mellan åren 2003 och 2007

+ förbättring – är försämring*

Frågor om arbetsmiljö	Arbetare		Lägre tjm		Högre tjm	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Kan under högst halva arbetspasset ta korta pauser för att prata	- 5,7**	- 2,4	- 9,1	- 3,9	- 5,1	- 4,9
Kan högst halva arbetstiden själv bestämma arbetstakten	- 2,0	- 1,5	- 6,4	- 3,6	- 8,5	- 10,0
Är aldrig/för det mesta inte med och beslutar om uppläggningsen av eget arbete	- 2,2	- 0,5	- 2,2	- 0,0	- 4,4	- 0,3
Kan aldrig/för det mesta inte bestämma när olika arbetsuppgifter ska göras	- 5,3	- 4,7	- 6,6	- 4,8	- 2,1	- 1,6
Upprepar samma arbetsmoment många gånger/timme (minst halva tiden)	- 5,9	- 2,6	- 2,4	- 2,0	- 2,1	1,2
Har ett påfrestande tungt arbete	2,2	1,0	0,6	0,6	0,3	- 0,1
Buller, svårt att tala i normal samtalston, minst 1/4 av tiden	- 1,0	1,1	- 0,8	1,0	3,1	3,0
Utsatt för luftföroreningar som man ser eller känner lukten av, minst 1/4 av tiden	- 3,0	- 5,1	- 0,6	1,4	1,9	3,0
Utsatt för våld eller hot om våld minst någon gång de senaste 12 månaderna	2,0	- 1,0	- 2,1	0,5	- 0,2	1,9
Sexuella trakasserier från andra personer minst någon gång de senaste 12 månaderna	- 1,3	- 0,8	- 2,3	0,4	0,0	0,0
Uttröttad i kroppen varje vecka	- 5,5	- 0,2	- 6,8	- 5,5	- 2,4	- 3,4
Ont i axlar/armar minst varje vecka	1,4	- 1,1	- 0,5	- 2,9	- 3,6	- 1,0
Trött och håglös senaste 3 månaderna	5,5	2,0	1,8	- 1,5	1,2	3,3
Har de senaste 12 månaderna fått utbildning på betald arbetstid under minst fem dagar	2,0	1,0	- 1,0	1,0	2,0	2,0
Förändrad arbetsmiljö 2003–2007	-	-	-	-	-	0
Systematiskt arbetsmiljöarbete pågår	5,2	3,8	5,5	3,2	2,0	4,3
Har tillgång till företagshälsovård	- 3,3	- 2,7	- 0,1	- 0,5	- 1,2	- 2,1
Företagshälsovården har besökt arbetsplatsen eller på annat sätt bedömt arbetsmiljön	0,4	- 2,3	- 4,7	- 4,5	- 4,3	- 3,4

Tabell 1

* För att underlätta förståelsen betyder + förbättring, – försämring i denna tabell.

** Statistiskt säkra skillnader (95 %) markerade med **fet** stil.

Arbetare/sector: Skillnad i svar (procent) på frågor om arbetsmiljö och hälsa mellan åren 2003 och 2007

Frågor om arbetsmiljön	+ förbättring – är försämring*						
	Offentlig sektor		Industri		Privat service		Bygg
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Män
Kan under högst halva arbetspasset ta korta pauser för att prata	- 6,2 **	2,9	1,7	- 3,0	- 6,7	- 5,1	0,6
Kan högst halva arbetstiden själv bestämma arbetstakten	- 1,8	- 4,0	7,6	1,6	- 6,4	- 6,5	4,3
Är aldrig/för det mesta inte med och beslutar om uppläggningsen av eget arbete	- 1,8	- 8,7	0,5	1,1	- 4,0	- 3,3	5,4
Kan aldrig/för det mesta inte bestämma när olika arbetsuppgifter ska göras	- 3,1	- 11,7	- 5,2	- 5,8	- 8,2	- 4,3	- 2,4
Upprepar samma arbetsmoment många gånger/timme (minst halva tiden)	- 4,8	10,8	1,5	- 3,3	- 9,1	- 5,5	- 0,8
Har ett påfrestande tungt arbete	5,2	7,5	1,1	0,9	- 1,2	1,8	- 2,7
Buller, svårt att tala i normal samtalston, minst 1/4 av tiden	1,4	5,0	- 3,9	1,3	- 4,9	2,0	- 3,3
Utsatt för luftföroreningar som man ser eller känner lukten av, minst 1/4 av tiden	- 1,5	- 1,1	- 2,9	- 1,4	- 5,7	- 5,8	- 13,6
Utsatt för våld eller hot om våld minst någon gång de senaste 12 månaderna	1,0	- 3,5	1,3	0,3	5,0	- 2,6	2,3
Sexuella trakasserier från andra personer minst någon gång de senaste 12 månaderna	1,1	- 1,4	- 0,6	0,2	- 4,3	- 2,2	0,6
Uttröttad i kroppen varje vecka	- 4,4	11,3	- 0,3	0,2	- 9,0	- 3,3	0,9
Ont i axlar/armar minst varje vecka	- 0,7	2,9	11,7	1,6	0,7	- 4,4	- 0,5
Trött och håglös senaste 3 månaderna	8,0	6,4	12,0	2,9	0,5	0,5	- 0,8
Förändrad arbetsmiljö 1991–2003	0	0	+	0	-	-	0
Systematiskt arbetsmiljöarbete pågår	10,9	17,9	1,0	- 1,3	- 0,6	3,9	6,4
Har tillgång till företagshälsovård	- 2,2	- 5,6	- 4,7	- 5,5	- 4,0	0,1	- 1,0
Företagshälsovården har besökt arbetsplatsen eller på annat sätt bedömt arbetsmiljön	- 0,3	- 2,1	6,9	- 7,2	- 0,2	- 0,2	4,7

Tabell 2

* För att underlätta förståelsen betyder + förbättring, – försämring i denna tabell.

** Statistiskt säkra skillnader (95 %) markerade med **fet** stil.

Förändring i arbetsmiljön åren 2003–2007 för arbetare, lägre och högre tjänstemän samt för arbetare i olika sektorer

Socioekonomisk grupp	Ändring	Kommentar
Män högre tjänstemän	ingen	Alla grupper, förutom manliga högre tjänstemän, anger sämre villkor i arbete 2007 jämfört med 2003. Förutom för de fysiska kraven närmar sig lägre kvinnliga tjänstemän de villkor som gäller för arbetare.
Kvinnor högre tjänstemän, Män lägre tjänstemän, Kvinnor arbetare, Män arbetare	–	
	–	
	–	
Kvinnor lägre tjänstemän	– –	
Arbetare/sektorer		
Kvinnor industri,	+	Kvinnliga arbetare i industrin anger en något bättre arbetsmiljö.
Män offentlig sektor, Kvinnor offentlig sektor, Män industri, Män byggnation	ingen ingen ingen ingen	
Män privat service,	–	
Kvinnor privat service	– –	

Tabell 3

+ + + betyder mycket bättre; + betyder något bättre, – betyder något sämre; – – – betyder mycket sämre

Diskussion

LO-rapport *Arbetsmiljö 1991–2003* (Gellerstedt 2005) konstaterar att kraven i arbetet ökade stort mellan åren 1991 och 2003, samtidigt som löntagarens eget inflytande i arbetet minskade. Detta gav upphov till trötthet och håglöshet bland stora grupper av löntagare. Kvinnliga arbetare fick de största försämringarna och de inom industri och offentlig sektor drabbades hårdast. Hur ser det då ut 2007?

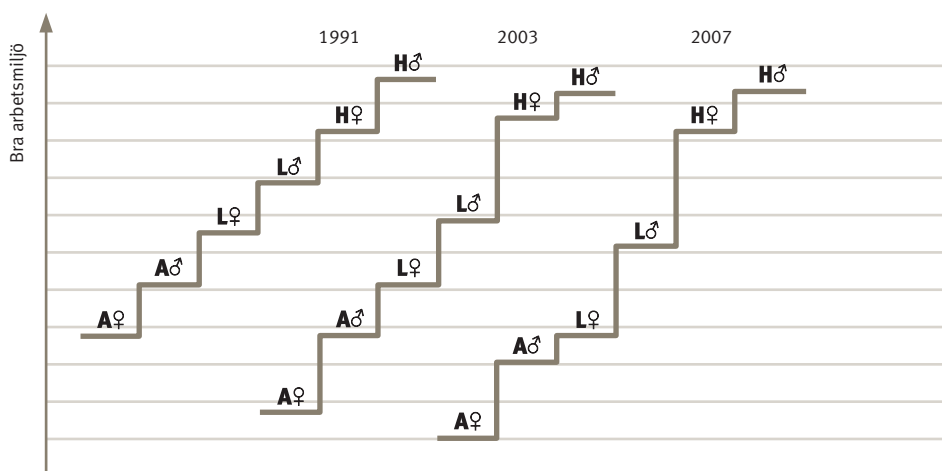
Fortsatt försämring för stora grupper

I figur 2 visas nivåerna på arbetsmiljön för arbetare, lägre tjänstemän och högre tjänstemän för åren 1991, 2003 och 2007. Nivåerna baseras på tabell 1 för år 2007 och Gellerstedt 2005 för åren 1991 och 2003. Startår är 1991 och de ändrade höjderna på trappstegen för 2003 och 2007 visar förändringarna. Nivåerna på arbetsmiljön för arbetare i olika sektorer redovisas i tabell 2 och 3 i föregående kapitel.

Försämringen av arbetsmiljön fortsatte 2007 för arbetare inom privat service, främst kvinnor. Kvinnliga lägre tjänstemän fick också en påtaglig försämring och kvinnliga högre tjänstemän fick en mindre försämring. Kvinnliga industriarbetare fick dock en något bättre arbetsmiljö, de hade tidigare en av de sämsta. För arbetare i övriga sektorer syns ingen skillnad i nivån på arbetsmiljön mellan åren 2003 och 2007.

Förändringar i nivån på arbetsmiljön 1991, 2003 och 2007

A Arbetare L Lägre tjänsteman H Högre tjänsteman ♀ Kvinna ♂ Man

Figur 2

Figuren visar nivån på arbetsmiljön 1991, 2003 och 2007 för arbetare (A), lägre tjänstemän (L) och högre (H) tjänstemän uppdelade på kvinna (♀) och man (♂). Utgå från trappan till vänster (1991) och se sedan avstånden mellan trappstegen i trapporna till höger som visar nivån på arbetsmiljön för åren 2003 och 2007. År 2007 är till exempel kvinnliga lägre tjänstemän nästan på samma nivå som manliga arbetare.

Arbetstider, ensamarbete och hot

Det så kallade 24-timmarssamhället bärs upp av kvinnliga arbetare, främst av dem inom offentlig sektor och privat service. Bara en av tre kvinnliga arbetare jobbar enbart vardagar på dagtid. Fyra av fem tjänstemän tjänstgör enbart vardagar på dagtid.

Att arbeta ensam och riskera att hamna i otrygga eller hotfulla situationer är en klassfråga och riskerna ökar vid arbete på udda tider. En av fem arbetare anger att de har ett riskfyllt ensamarbete.

Arbetare inom offentlig sektor är mest utsatta för hot och våld (35 %) och bland männen finns en ökning med 3,5 procent år 2007 jämfört med 2003. Bland kvinnliga arbetare i privat service anger 12 procent år 2007 (4 % fler än 2003) att de är utsatta för sexuella trakasserier. De är nu i nivå med kvinnliga arbetare i offentlig sektor, som tidigare hade högst andel utsatta för sexuella trakasserier. Tendensen sedan 1991 för alla löntagare är en svag ökning av händelser med hot eller våld. Denna tendens planade ut år 2007.

Ett fysiskt arbete där det är svårt att ta paus

LO-förbundens medlemmar antingen står, går, lyfter, skjuter, bär och drar i sitt arbete eller sitter länge, till exempel i maskiner, lastbilar, kassor eller som operatörer. Kvinnliga arbetare inom offentlig sektor (69 %) och privat service (64 %) är de grupper som går och står mest i sitt arbete. Även inom byggsektorn är andelen som står och går hög, men där finns också många maskinförare.

Bland arbetare inom offentlig sektor minskade mellan åren 2003 och 2007 den andel som ansåg att arbetet är påfrestande tungt (kvinnor – 5 %, män – 7,5 %). Bland övriga grupper finns inga skillnader jämfört med 2007.

En stadigt större andel i alla grupper, förutom manliga högre tjänstemän, anger att de upprepar samma arbetsmoment många gånger per timme under minst halva arbetstiden. Frågan följer trappan klass & kön där kvinnliga arbetare i genomsnitt ligger på 63 procent. Kvinnliga industriarbetare tappade tätplatsen på 73 procent till kvinnliga arbetare inom privat service. Bland dem ökade andelen med 9 procent till 78 procent, som anger att de upprepar samma arbetsmoment många gånger per timme under minst halva arbetstiden.

Möjligheten att ta en kort pratpaus i arbetet är ett mått på arbetstakten. Tre av fyra kvinnliga arbetare inom offentlig sektor och i privat service har små möjligheter att ta en kort pratpaus i arbetet. Jämfört med 2007 finns en försämring i alla grupper. När det gäller möjligheten att ta en pratpaus gäller trappan kön & klass. Det innebär att kvinnorna i klassen ovanför har en mindre möjlighet än männen i klassen under dem att ta en kort pratpaus.

Det är fortfarande främst manliga arbetare i byggsektorn och inom industrin som utsätts för luftföroreningar och buller i arbetet. Den neråtgående trenden under perioden 1991 till 2003 angående förekomst av luftföroreningar bröts 2007 då andelen ökade med 5 enheter till 48 procent. Bland kvinnliga arbetare i industrin finns en uppåtgående trend av andelen som anger att de är utsatta för luftföroreningar och buller minst ¼ av tiden. Det kan innebära att arbetsplatser som tidigare hade mindre problem med luftföroreningar och buller nu börjar få större problem.

Minskande inflytande och ringa utveckling i arbetet

Det är till stor nytta för hälsan att kunna anpassa arbetstakten till sin dagsform. Men även när det gäller att påverka sin arbetstakt och när olika arbetsuppgifter ska göras finns en försämring. Andelen kvinnliga arbetare som kan påverka sin arbetstakt under enbart högst 1/10 av arbetstiden var 2007 uppe i 40 procent. Bland tjänstemännen finns dock en större försämring av att kunna påverka arbetstakten än bland arbetare. Kvinn-

liga lägre tjänstemän hade 2007 nästan lika små möjligheter att påverka takt och upplägg av arbetet som manliga arbetare. I respektive grupp kan färre kvinnor än män påverka arbetstakten, frågan följer trappan klass & kön.

Möjligheten att lära nytt och utvecklas i arbetet följer trappan klass och kön. På nedersta trappsteget finns kvinnliga arbetare där 27 procent år 2007 anser sig ha möjlighet att lära nytt. På översta trappsteget finns manliga högre tjänstemän där 70 procent anger detta. En liten ökning har skett mellan åren 2005 och 2007. Arbetare inom industrin har den minsta andel som anger möjlighet att utvecklas i yrket, kvinnor allra minst.

Systematiskt arbetsmiljöarbete, företagshälsovård

Bland de olika grupperna ökade mellan 2003 och 2007 andelen som anger att det pågår ett systematiskt arbetsmiljöarbete med 3–5 procentenheter (för kvinnliga arbetare till 45 %, för manliga högre tjänstemän till 65 %). Arbetare inom privat service anger lägst förekomst av systematiskt arbetsmiljöarbete, 33 procent av kvinnorna och 40 procent av männen.

Trenden om en minskad tillgång till företagshälsovård fortsatte 2007, mest för arbetare. Minst andel med företagshälsovård finns bland kvinnliga arbetare inom privat service (33 %). Där anger enbart 12 procent att företagshälsovården varit på arbetsplatsen de senaste 12 månaderna (kvinnor inom offentlig sektor 15 %). Förekomst av systematiskt arbetsmiljöarbete och företagshälsovårdens insatser följer trappan klass och kön, 16 procent av de kvinnliga arbetarna och 40 procent av de manliga högre tjänstemännen anger besök av företagshälsovården.

Värk, trött och håglös

Trenden sedan 1991 är en sakta ökande andel som svarar att de har ont i axlar eller armar varje vecka, förutom bland kvinnliga arbetare (45 %) och kvinnliga lägre tjänstemän (33 %) där andelarna är oförändrade mellan 2003 och 2007. Att ha ont i axlar och armar följer trappan kön och klass. Fram till 2003 fanns en markant ökning av kvinnliga industriarbetare med ont i axlar eller armar. År 2007 minskade den andelen från 58 till 47 procent. De har dock fortfarande den högsta andelen med ont i axlar och armar bland de undersökta grupperna.

Att varje vecka vara uttröttad i kroppen följer trappan klass och kön och trenden är ökande. Kvinnliga arbetare i alla sektorer har en mycket hög andel (63–67 %) som anger att de är uttröttade varje vecka. Störst ökning finns inom privat service. Bland manliga högre tjänstemän är det 26 procent som är uttröttade varje vecka.

Att känna sig trött och håglös är vanligare bland kvinnor än bland män oavsett socioekonomisk grupp. En något mindre andel 2007 än 2003 anger att de är trötta och håglösa varje vecka. Drygt 40 procent av kvinnorna och 35 procent av männen anger detta (manliga högre tjänstemän, 28 %). Kvinnliga arbetar inom offentlig sektor och inom industrin anger en klart lägre andel med trötta och håglösa år 2007 jämfört med 2003.

Det är vanligare att arbetare (privat service 20 %, industrin 19 %) går till jobbet trots att de borde sjukskriva sig än manliga tjänstemän (12 %). En något mindre andel i alla grupper uppgav år 2007 i jämförelse med 2003 att de går till jobbet trots att de borde ha varit sjukskrivna.

Slutord

Villkoren i arbetet fortsatte år 2007 att försämrats för stora grupper av arbetare och lägre tjänstemän. Framst är det möjligheten att påverka det egna arbetet som försämrats. Andelen som arbetar på udda tider ökar också och även de med riskfyllt ensamarbete. Arbetet blir även hetsigare och större andelar i alla grupper har ett arbete där man stän-

dig upprepar samma arbetsmoment. De som anger att de varje vecka är uttröttade blir samtidigt fler.

Skillnaderna i kvalitén på arbetsmiljön fortsätter att öka mellan arbetare och högre tjänstemän. Villkoren för kvinnliga lägre tjänstemän närmar sig villkoren för arbetare. Samtidigt som arbetsmiljön försämrats, främst för arbetare inom privat service, minskar tillgången till företagshälsovård. Hos dem med störst behov finns minst tillgång till företagshälsovård och där finns även minst med systematiskt arbetsmiljöarbete.

Referenser

Arbetsmiljöverket, 2007. Arbetsmiljöstatistik Rapport 2008:4, Örebro, Sverige

Arbetsmiljöverket och Statistiska centralbyrån, 2003. Arbetsmiljön 2003. Sveriges officiella statistik Statistiska meddelanden AM 68 SM 0401. Stockholm, Sverige

Arbetsmiljöverket och Statistiska centralbyrån, 2000. Arbetsmiljön 1999. Sveriges officiella statistik Statistiska meddelanden AM 68 SM 0001. Stockholm, Sverige

Gellerstedt, S., 2005. Arbetsmiljön 1991–2003. Klass och kön. Löne- och välfärdsenheten, Landsorganisationen i Sverige. Stockholm

Lövgren, A.K., Larsson M., 2008. Inkomstfördelningsrapport. En ny låginkomstutredning Del 1. Arbetarrörelsens ekonomiska råd. Stockholm

Bilaga 1

Yrken i de undersökta grupperna

Den socioekonomiska indelningen som tillämpas i denna rapport grupperar hela befolkningen med ledning av nuvarande eller tidigare (eller maka/makes) yrke och anställningsförhållanden. Underlaget för klassificeringen utgörs av uppgifter om yrke och sysselsättningsförhållanden som insamlas i samband med intervjun. Indelningen baseras dels på yrkets normala organisationstillhörighet, dels på yrkets normala utbildningskrav. Till huvudkategorin "Arbetare" förs yrken som normalt är organiserade inom LO, medan övriga anställda förs till "Tjänstemän". Undergrupperna har sedan klassificerats efter yrkets utbildningskrav. Utbildningskraven är inte begränsade till krav på formell skolutbildning utan beaktar även för olika yrken normala krav på yrkeserfarenhet och praktik. Krav på tre års yrkeserfarenhet eller två års praktiktjänstgöring har i denna indelning likställts med krav på ett års skolutbildning.

Arbetare

Ej facklärd arbetare

Yrken där normalt krav på utbildning efter grundskola är mindre än två år, till exempel anläggningsarbetare, brandman, bussförare, jordbruksarbetare, konduktör, sjukvårdsbiträde, sömmerska och truckförare.

Facklärd arbetare

Yrken där det normalt krävs minst två års utbildning efter grundskola, till exempel bagare, damfrisör, elektriker, mekaniker, plåtslagare, typograf och undersköterska.

Tjänstemän

Lägre tjänstemän

Yrken med krav på mindre än tre års utbildning efter grundskola, till exempel apotekstekniker, biblioteksbiträde, bilinstruktör, ekonomiföreståndare, polisassistent, telefonist och vaktmästare.

Tjänstemän på mellannivå

Yrken med krav på minst tre men ej sex års utbildning efter grundskola, till exempel verkställare, ingenjör, lågstadielärare och sjuksköterska.

Högre tjänstemän (inkl fria yrkesutövare med akademikeryrken)

Yrken med krav på minst sex års utbildning efter grundskola, till exempel tandläkare, högstadielärare, byrådirektör, socialassistent, civilingenjör samt ledande befattningar som byråchef och verkställande direktör. Då endast anställda redovisas ingår ej fria yrkesutövare.

Bilaga 2a

Antalet enkätsvar per grupp och kön för åren 1991, 1995, 1999, 2003 och 2007

År	Arbetare		Lägre o mellantjm		Högre tjänstemän		Total	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
1991	2 751	2 808	2 609	1 874	512	844	5 872	5 526
1995	2 206	2 240	2 331	1 612	621	820	5 158	4 672
1999	1 929	2 093	2 339	1 437	629	688	4 897	4 218
2003	1 743	1 962	2 123	1 303	671	725	4 537	3 990
2007	1 452	1 550	1 804	1 036	625	687	3 881	3 273

Arbetare i olika sektorer

År	Offentlig verksamhet		Industri m m		Bygg	Privat service		Total	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
1991	1 643	459	378	1 147	488	719	713	2 751	2 807
1995	1 288	239	305	1 054	310	604	637	2 205	2 240
1999	1 083	200	277	942	305	559	644	1 928	2 091
2003	926	182	209	759	300	602	721	1 743	1 962
2007	781	131	160	575	274	494	560	1 444	1 540

Bilaga 2b

Lathund för bedömning av statistisk säkerhet

Lathund för att bedöma om skillnader i svarsandelar (i %) mellan åren 2003 och 2007 är statistiskt säkra (konfidensintervall 95 %) för de olika grupperna. Statistisk säkerheten beror bland annat på antal svarande och på hur stor andel som svarat (p1= procentandel vid tillfälle 1, p2 är procentandel vid tillfälle 2).

Andel		Arbetare		Lägre tjm		Högre tjm		Arbetare		Offentlig sektor		Privat service		Bygg
p1	p2	kv, m	m	kv	kv, m	kv	m	kv	m	kv	m	kv	m	m
10	12	3,08	3,33	3,00	3,73	5,46	3,80	3,54	5,79	3,95	3,83	4,63		
10	14	3,13	3,39	3,04	3,79	5,59	3,87	3,60	5,94	4,02	3,90	4,73		
10	16	3,16	3,43	3,08	3,85	5,70	3,94	3,66	6,07	4,09	3,96	4,82		
10	18	3,20	3,47	3,11	3,91	5,81	3,99	3,70	6,19	4,15	4,02	4,90		
10	20	3,23	3,51	3,14	3,96	5,91	4,05	3,75	6,30	4,21	4,07	4,98		
50	52	3,76	4,16	3,62	4,79	7,55	4,91	4,49	8,09	5,14	4,95	6,23		
50	54	3,75	4,15	3,62	4,78	7,54	4,90	4,49	8,08	5,14	4,94	6,22		
50	56	3,75	4,15	3,62	4,78	7,53	4,90	4,48	8,07	5,13	4,94	6,22		
50	58	3,74	4,14	3,61	4,77	7,51	4,89	4,47	8,05	5,12	4,93	6,20		
50	60	3,74	4,13	3,61	4,76	7,49	4,88	4,46	8,03	5,11	4,92	6,19		

Bilaga 3

Arbetare, lägre och högre tjänstemän: arbetsmiljö och hälsa 1991–2007

	År	Kvinnor arbetare	Män arbetare	Kvinnor lägre tjm	Män lägre tjm	Kvinnor högre tjm	Män högre tjm
Arbetar vanligtvis dagarbetet (mellan cirka 06–18)	1991	69,1	78,3	88,9	87,5	96,1	94,9
	1995	57,1	71,0	86,4	86,3	93,3	93,2
	1999	55,5	66,9	85,4	86,0	96,5	94,7
	2003	55,9	70,7	88,9	86,4	97,0	95,9
	2007	35,8	58,6	76,2	73,8	82,2	81,2
Arbetar enbart vardagar på dagtid	2003	39,7	46,8	53,4	55,3	58,7	60,4
	2007	44,9	50,6	58,9	58,5	60,7	64,7
Systematiskt arbetsmiljöarbete pågår	2003	73,5	74,4	78,9	81,0	82,2	86,4
	2007	71,2	73,7	76,4	79,3	79,9	83,7
Har tillgång till företagshälsovård genom arbetet	2003	57,8	68,0	71,9	77,2	80,7	82,1
	2007	54,5	65,3	71,8	76,7	79,5	80,0
	2003	16,3	29,5	32,4	36,8	38,2	43,3
	2007	16,7	27,2	27,7	32,3	33,9	39,9
Företagshälsovården har besökt arbetsplatsen eller på annat sätt bedömt arbetsmiljön	1991	35,7	22,5	29,4	15,3	27,9	10,3
	1995	41,5	24,5	32,2	16,9	33,8	15,8
Har ont varje vecka i övre delen av ryggen eller nacken	1999	46,5	27,3	39,2	22,1	37,1	17,7
	2003	46,7	30,9	39,3	22,1	37,1	18,7
	2007	44,4	30,5	39,4	24,1	38,1	19,9
	1991	28,1	25,5	17,7	15,0	14,4	8,3
Har ont varje vecka i nedre delen av ryggen	1995	32,6	27,2	21,4	16,3	15,4	11,9
	1999	38,5	27,6	22,6	15,6	17,0	10,4
	2003	39,4	31,5	21,3	17,9	19,1	13,5
	2007	39,2	31,6	26,4	21,9	20,0	16,5
	1991	37,5	26,4	24,3	12,6	15,2	5,5
Har ont varje vecka i axlar eller armar	1995	40,9	27,7	27,6	13,5	24,1	10,7
	1999	45,7	29,9	32,6	18,7	30,0	12,5
	2003	45,5	32,7	32,6	17,7	26,3	13,9
	2007	44,1	33,8	33,1	20,6	29,9	14,9
	1991	49,6	43,4	29,1	24,8	25,8	18,6
Är uttröttad i kroppen, varje vecka	1995	55,0	48,5	35,9	29,4	30,2	24,6
	1999	60,6	54,4	41,2	33,5	34,3	24,6
	2003	58,8	54,6	38,4	30,5	30,1	22,8
	2007	64,3	54,8	45,2	36,0	32,5	26,2
	1991	32,9	27,0	30,2	24,5	34,5	20,4
Är trött och håglös, varje vecka	1995	37,8	31,2	34,4	28,2	37,4	26,0
	1999	43,8	36,8	40,8	35,6	43,8	32,2
	2003	47,3	36,8	42,0	33,7	42,3	31,7
	2007	41,8	34,8	40,2	35,2	41,1	28,4
	1995	16,0	16,0	13,3	11,6	15,7	9,7
Känner olust att gå till arbetet, varje vecka	1999	20,1	21,3	16,0	16,8	21,2	13,2
	2003	19,8	19,2	16,4	14,3	18,5	14,4
	2007	15,9	18,1	15,4	15,7	16,5	12,6
	1991	49,2	46,9	31,7	18,9	11,9	7,9
Upprepar samma arbetsmoment många gånger/timme (minst halva tiden)	1995	55,2	50,6	37,3	23,2	19,2	8,3
	1999	56,9	52,2	39,3	25,9	18,2	14,8
	2003	62,8	54,8	41,7	27,9	20,3	13,6

	År	Kvinnor arbetare	Män arbetare	Kvinnor lägre tjm	Män lägre tjm	Kvinnor högre tjm	Män högre tjm
Tvungen att vrida och böja sig på samma sätt många gånger i timmen flera timmar varje dag	1991	41,2	35,6	22,3	12,0	12,2	6,8
	1995	40,6	33,6	22,5	11,1	12,7	5,7
	1999	40,5	32,6	20,0	10,5	9,4	5,6
	2003	44,2	38,7	24,4	13,3	11,6	8,9
	2007	saknas för detta år					
Tvungen att lyfta minst 15 kg åt gången flera gånger om dagen, varje dag	1995	29,4	35,3	7,1	9,0	1,1	1,1
	1999	27,1	33,0	5,1	8,0	1,1	1,8
	2003	22,5	35,6	4,0	7,0	0,1	1,2
	2007	21,7	30,4	4,1	6,6	0,3	0,9
Har ett påfrestande tungt arbete. Instämmer helt eller delvis	1991	43,8	41,4	8,7	8,4	4,5	2,4
	1995	50,0	40,3	12,9	9,7	4,4	3,4
	1999	53,9	44,3	11,4	10,9	5,1	3,0
	2003	51,7	44,4	12,5	9,3	5,5	3,4
	2007	49,5	43,4	11,9	8,7	5,2	3,5
Har påfrestande ensidiga arbetsrörelser. Instämmer helt eller delvis	1991	40,8	36,2	18,9	8,9	9,0	6,2
	1995	42,7	37,7	21,3	11,2	13,2	5,5
	1999	45,5	40,6	23,5	13,5	14,5	9,5
	2003	41,9	42,0	25,4	16,7	15,6	11,2
	2007	42,8	37,3	23,0	16,6	18,7	13,7
Har påfrestande arbetsställningar. Instämmer helt eller delvis	1991	53,4	51,2	24,1	14,6	16,3	7,9
	1995	57,0	47,8	27,6	15,2	14,8	8,2
	1999	60,0	51,2	28,3	17,3	15,2	8,0
	2003	57,8	51,1	26,9	18,5	15,9	9,9
	2007	54,9	45,9	24,1	14,0	15,1	11,2
Buller, svårt att tala i normal samtalston, minst 1/4 av tiden	1991	18,0	43,8	7,8	14,0	5,6	5,9
	1995	18,8	45,1	12,0	13,8	8,2	4,4
	1999	22,9	47,0	12,5	14,6	8,2	5,6
	2003	22,0	46,7	13,2	14,8	7,2	6,8
	2007	23,0	45,6	14,0	13,8	4,1	3,8
Buller, svårt att tala i normal samtalston, minst halva tiden	1991	25,1	49,6	18,6	30,9	16,1	16,7
	1995	32,2	53,7	24,8	34,4	19,4	17,5
	1999	34,1	56,1	25,3	37,6	18,4	18,5
	2003	33,8	57,2	24,8	35,7	17,1	22,5
	2007	34,4	54,2	25,0	36,4	15,0	18,3
Rengörings-, desinfektionsmedel (hudkontakt), minst 1/4 av tiden	1991	8,4	3,4	1,4	0,6	0,2	0,4
	1995	8,2	3,0	1,5	0,8	0,5	0,3
	1999	10,6	2,6	2,0	0,4	0,9	0,3
	2003	10,8	2,6	2,2	0,5	1,1	0,9
	2007	14,3	3,0	3,4	0,2	1,1	0,4
Utsatt för luftföroreningar som man ser eller känner lukten av, minst 1/4 av tiden (organiskt damm, oorganiskt damm, kemikalier)	1991	22,1	47,0	9,1	14,1	6,7	7,5
	1995	25,7	44,9	11,8	13,4	7,3	6,6
	1999	26,7	44,8	11,1	12,6	7,6	6,6
	2003	25,2	42,9	10,7	13,8	7,8	7,7
	2007	28,2	48,0	11,3	12,4	5,9	4,7
Kan ta korta pauser för att prata (som mest 1/2 tiden)	1991	60,5	43,9	56,2	34,7	55,7	35,6
	1995	63,7	46,9	60,5	37,9	54,9	30,2
	1999	67,1	46,8	60,5	37,9	51,0	36,0
	2003	65,7	49,4	58,5	40,3	47,6	32,3
	2007	71,4	51,8	67,6	44,2	52,7	37,2
Har möjlighet att själv bestämma arbetstakten (som mest 1/2 tiden)	1991	50,6	37,4	48,9	34,6	45,1	30,7
	1995	56,2	44,0	55,0	40,5	42,7	31,3
	1999	65,3	50,5	62,2	45,1	53,3	39,9
	2003	64,7	47,6	56,6	44,8	42,6	33,8
	2007	66,7	49,1	63,0	48,4	51,1	43,8

	År	Kvinnor arbetare	Män arbetare	Kvinnor lägre tjm	Män lägre tjm	Kvinnor högre tjm	Män högre tjm
Har möjlighet att själv bestämma arbetstakten högst 1/4 av tiden	1991	36,5	24,0	31,9	18,3	25,9	14,8
	1995	40,7	29,0	38,7	22,8	24,9	15,4
	1999	51,8	35,7	44,3	26,4	28,4	21,5
	2003	50,1	33,1	38,8	25,5	25,7	15,8
	2007	52,0	35,1	44,8	27,0	30,4	20,6
Har möjlighet att själv bestämma arbetstakten högst 1/10 av tiden	1991	28,8	16,9	22,5	11,1	17,0	7,0
	1995	32,2	21,8	27,8	12,9	16,3	8,3
	1999	41,2	25,8	31,3	15,2	18,6	11,7
	2003	38,8	23,5	25,8	13,6	14,2	7,2
	2007	40,4	24,6	29,8	14,9	15,6	9,8
Så stressigt arbete att man inte hinner prata eller tänka på annat än arbetet (minst 1/2 tiden)	1991	30,9	22,0	41,1	33,5	51,7	39,8
	1995	33,6	24,8	45,6	33,8	46,1	41,8
	1999	37,8	28,3	46,8	36,1	51,6	37,5
	2003	38,4	29,4	42,1	32,6	43,5	37,9
	2007	42,1	28,9	49,8	35,1	46,0	37,2
Så stressigt arbete att man inte hinner prata eller tänka på annat än arbetet hela tiden	1991	6,1	5,0	9,1	6,2	11,1	7,7
	1995	6,5	4,4	9,7	5,6	11,0	8,0
	1999	8,1	5,3	10,6	5,4	11,3	6,9
	2003	7,9	4,8	8,2	5,1	9,8	5,2
	2007	8,5	4,7	8,6	4,0	10,1	4,4
Så stressigt arbete att man inte hinner prata eller tänka på annat än arbetet minst 3/4 av tiden	1991	15,5	11,0	22,5	18,2	32,4	23,7
	1995	18,1	13,2	28,1	17,7	30,7	22,6
	1999	22,5	14,0	29,3	19,0	32,0	23,6
	2003	20,6	14,6	24,5	17,6	28,2	17,7
	2007	24,8	14,5	29,9	17,7	28,7	18,7
Svårt att framföra kritiska synpunkter på arbetsförhållanden (alltid/för det mesta)	1999	23,7	19,7	23,5	20,3	23,1	22,0
	2003	23,6	19,5	22,9	17,7	24,3	17,3
	2007	21,2	16,4	20,8	19,1	17,7	15,2
Kan (för det mesta inte/aldrig) bestämma när olika arbetsuppgifter ska göras	1991	57,2	47,4	44,0	29,8	33,1	22,8
	1995	61,4	51,9	48,9	34,1	34,0	20,1
	1999	62,7	51,6	50,9	34,8	30,9	24,5
	2003	62,4	47,5	44,9	28,9	28,0	20,3
	2007	67,7	52,2	51,5	33,7	30,1	21,9
Är (för det mesta inte/aldrig) med och beslutar om uppläggningsen av det egna arbetet	1991	38,0	37,3	22,8	13,9	10,9	7,0
	1995	36,4	38,3	26,9	16,6	14,5	7,8
	1999	36,9	38,1	27,4	17,7	12,9	10,2
	2003	38,3	36,9	25,1	18,5	13,8	10,8
	2007	40,5	37,4	27,3	18,5	18,2	11,1
Arbetet ger möjlighet att lära nytt, utvecklas i yrket (varje vecka) <i>[obs flyttad i formuläret]</i>	1991	35,0	39,6	49,7	64,0	69,5	77,8
	1995	35,5	41,8	50,2	62,5	69,1	79,2
	1999	34,2	41,5	55,6	65,3	69,5	77,0
	2003	39,3	41,7	55,2	63,9	71,1	79,4
Arbetet ger möjlighet att lära nytt, utvecklas i yrket (varje vecka)	2005	23,5	27,9	42,4	47,4	63,5	67,8
	2007	27,3	29,3	45,0	49,0	64,5	69,5
Har fått utbildning på betald arbetstid under de sista 12 månaderna	1991	33,2	31,4	60,7	57,8	73,0	65,9
	1995	40,4	38,0	61,8	62,4	74,7	70,3
	1999	36,3	39,1	59,6	62,6	71,5	65,6
	2003	35,9	35,3	55,8	57,6	68,3	63,7
	2007	46,0	43,1	61,7	60,5	71,8	66,3
Konflikter/bråk på arbetsplatsen med andra än arbetskamrater, till exempel patienter, kunder etc., minst någon gång de senaste 12 månaderna	1995	25,6	21,4	35,0	39,6	43,1	40,1
	1999	29,1	23,3	36,2	41,2	41,5	39,1
	2003	32,5	25,0	36,6	38,7	38,2	43,3
	2007	31,8	25,7	38,5	42,5	39,7	39,8
Konflikter/bråk på arbetsplatsen med andra än arbetskamrater, till exempel patienter, kunder etc., minst var 10e dag	1995	20,9	18,1	29,0	32,3	36,5	35,9
	1999	22,3	19,8	27,4	32,3	33,8	34,9
	2003	25,5	21,9	28,8	30,7	32,1	37,5
	2007	25,9	22,0	31,0	34,3	35,9	36,0

	År	Kvinnor arbetare	Män arbetare	Kvinnor lägre tjm	Män lägre tjm	Kvinnor högre tjm	Män högre tjm
Utsatt för våld eller hot om våld minst någon gång de senaste 12 månaderna	1995	20,0	7,2	13,1	10,7	15,7	7,9
	1999	23,4	9,5	13,9	12,6	13,2	8,3
	2003	25,3	9,2	14,4	13,4	13,7	9,1
	2007	23,3	10,2	16,5	12,9	13,9	7,2
Personlig förföljelse (mobbing) från chefer/arbetskamrater minst någon gång de senaste 12 månaderna	1995	7,1	7,7	8,4	8,6	14,6	9,2
	1999	8,1	9,1	8,8	9,9	10,8	8,0
	2003	8,4	8,9	8,2	8,8	11,3	8,0
	2007	7,5	7,8	8,9	8,2	9,4	6,2
Sexuella trakasserier från andra personer minst någon gång de senaste 12 månaderna	1995	6,9	1,2	3,2	1,1	3,4	0,5
	1999	9,2	1,2	4,4	1,3	3,3	1,1
	2003	9,4	1,3	3,6	2,4	4,7	0,6
	2007	10,7	2,1	5,9	2,0	4,7	0,6
Får klart otillräckligt med sömn	2003	13,0	11,8	12,3	10,8	16,9	9,7
	2007	10,2	9,5	12,7	11,0	12,5	9,8
Får klart otillräckligt med vila mellan arbetsdagar	2003	13,2	11,1	13,2	12,8	18,6	11,0
	2007	9,0	8,6	12,0	9,6	14,3	10,3
Sjuknärvaro under de senaste 12 månaderna. Gått till jobbet trots att man borde sjukskrivit sig. Minst två gånger	2003	54,4	55,1	49,1	44,7	50,3	44,1
	2007	51,9	48,3	49,3	44,5	49,1	42,4
Sjuknärvaro. Minst fyra gånger	2003	21,8	18,9	16,6	14,7	15,6	13,3
	2007	18,1	18,3	15,9	13,8	13,8	12,8
Har alldeles för mycket att göra. Instämmer helt eller delvis	1991	39,6	32,4	50,8	53,4	67,2	64,1
	1995	47,1	40,6	57,9	58,2	69,5	70,8
	1999	57,3	49,1	68,0	63,5	75,2	69,8
	2003	51,2	44,9	62,1	56,7	69,9	63,7
	2007	48,8	46,8	62,5	55,7	68,5	65,5
Har för enkla arbetsuppgifter. Instämmer helt eller delvis	1991	17,7	16,1	9,8	9,8	5,4	7,4
	1995	18,0	14,6	10,9	9,6	6,4	5,2
	1999	20,2	18,7	11,2	11,6	9,1	8,6
	2003	20,7	20,4	12,5	12,4	8,9	10,0
	2007	23,5	19,7	12,8	15,3	9,3	9,7
Har för lite inflytande. Instämmer helt eller delvis	1991	31,3	34,2	28,7	26,2	22,5	21,8
	1995	31,3	33,4	28,0	26,4	25,5	21,2
	1999	30,0	34,9	27,5	26,9	25,4	25,3
	2003	29,8	32,4	26,7	27,8	24,2	22,7
	2007	28,5	28,1	26,7	22,2	22,2	19,3
Har ett psykiskt påfrestande arbete. Instämmer helt eller delvis	1991	39,5	25,3	41,5	47,2	63,9	57,9
	1995	44,5	27,1	46,9	44,2	57,7	57,3
	1999	49,5	33,2	50,0	50,9	63,2	60,6
	2003	47,5	31,8	48,1	45,5	58,0	53,5
	2007	40,5	28,0	43,9	38,1	49,2	45,2
Har ett enformigt arbete. Instämmer helt eller delvis	1991	26,6	24,9	10,7	7,4	3,5	4,2
	1995	27,6	28,9	12,6	10,1	4,0	3,3
	1999	30,2	33,5	13,6	12,6	5,6	5,3
	2003	30,3	33,6	13,0	12,8	6,2	6,3
	2007	30,7	32,1	12,8	12,8	5,5	6,3
Arbetet är bundet och ofritt. Instämmer helt eller delvis	1991	18,1	14,9	15,5	7,7	10,8	7,5
	1995	19,7	17,3	18,9	10,2	10,6	8,0
	1999	25,3	19,8	20,7	11,5	15,1	10,6
	2003	24,8	20,4	19,7	11,3	11,9	9,1
	2007	24,3	18,2	18,1	12,9	12,2	11,2
Har ett mycket meningsfullt arbete. Instämmer helt eller delvis	1991	63,4	58,4	77,1	78,0	87,5	85,5
	1995	65,8	52,0	74,6	75,5	86,1	87,8
	1999	64,6	53,0	76,2	73,4	82,7	82,6
	2003	62,0	52,8	76,4	73,0	83,0	80,8
	2007	67,5	55,4	79,5	74,6	84,0	83,4

	År	Kvinnor arbetare	Män arbetare	Kvinnor lägre tjm	Män lägre tjm	Kvinnor högre tjm	Män högre tjm
Kroppsligt ansträngande arbete minst 1/4 av tiden	1991	56,6	65,9	12,8	20,3	4,1	2,5
	1995	60,5	64,0	16,1	21,3	3,6	3,6
	1999	62,2	63,6	14,8	18,6	3,4	3,6
	2005	66,9	70,9	17,9	22,0	4,9	6,3
	2007	69,7	67,6	16,1	19,0	5,7	5,1
Fysiskt tungt arbete minst 1/4 av tiden	1991	14,0	30,8	3,2	8,3	2,2	1,9
	1995	16,8	29,4	4,4	10,9	1,6	1,3
	1999	19,8	32,7	5,1	9,0	0,7	1,1
	2005	23,7	38,7	6,3	13,7	1,8	3,4
	2007	25,4	36,6	5,6	10,9	1,1	1,8
Arbetar framåtböjd utan stöd minst 1/4 av tiden	1991	41,1	43,7	14,5	12,1	13,0	6,9
	1995	44,3	42,3	16,0	12,5	9,1	5,6
	1999	47,1	42,4	16,7	12,3	7,0	4,0
	2005	45,0	43,9	15,9	11,8	6,5	6,1
	2007	48,9	43,0	15,5	11,5	5,5	3,7
Arbetar i vriden ställning minst 1/4 av tiden	1991	36,8	41,1	17,2	11,6	13,2	5,5
	1995	39,9	40,9	19,9	13,3	10,5	6,3
	1999	44,9	41,1	19,6	12,5	11,0	5,5
	2005	42,4	42,7	17,9	13,1	10,0	6,4
	2007	44,7	42,2	16,7	12,9	7,4	5,1
Arbetar med händerna (minst) i axelhöjd minst 1/4 av tiden	1991	27,3	39,2	8,4	8,6	6,5	4,0
	1995	23,5	34,9	8,5	9,9	6,0	3,4
	1999	28,2	35,0	8,7	8,2	6,0	3,2
	2005	27,8	36,1	8,6	7,7	4,9	3,1
	2007	29,2	36,7	8,8	7,8	2,6	3,2
Arbetar sittande högst 1/10 av tiden	2005	63,1	55,3	15,1	16,5	4,8	6,5
	2007	66,6	51,6	16,9	17,1	5,4	7,5
Arbetar varje vecka ensam och riskerar att hamna i otrygga eller hotfulla situationer	2007	20,2	17,8	9,3	8,6	9,8	5,6

För denna fråga redovisas separata svar för lägre tjänstemän och mellantjänstemän

	År	Arbetare		Lägre tjm		Mellan tjm		Högre tjm	
		kvinnor	män	kvinnor	män	kvinnor	män		
Har de senaste 12 månaderna fått utbildning på betald arbetstid under minst fem dagar	1993/95	14,0	15,0	23,0	32,0	37,0	40,0	41,0	48,0
	1997/99	13,0	17,0	25,0	30,0	38,0	42,0	44,0	45,0
	2001/03	11,0	14,0	22,0	30,0	31,0	35,0	39,0	40,0
	2005/07	13,0	15,0	21,0	28,0	31,0	36,0	41,0	42,0

Bilaga 4

Arbetare i fyra sektorer: arbetsmiljö och hälsa 1991–2007

	År	Kvinnor offentlig	Män offentlig	Kvinnor industri	Män industri	Kvinnor handel, transport, service	Män handel, transport, service	Män bygg
Arbetstid	1991	64,6	73,9	77,7	72,7	74,5	75,7	98,8
	1995	48,9	63,4	69,3	63,5	67,0	72,3	97,5
	1999	46,5	51,9	61,0	59,8	67,8	67,6	96,9
	2003	49,0	57,2	65,3	62,5	62,1	70,5	99,0
Arbetar enbart vardagar på dagtid	2007	34,2	43,0	47,6	53,2	33,7	52,8	90,4
Systematiskt arbetsmiljöarbete pågår	2003	41,1	47,9	55,3	61,5	32,7	36,0	40,0
	2007	52,0	65,8	56,3	60,2	32,1	39,9	46,4
Har tillgång till företagshälsovård genom arbetet	1995	83,2	87,1	78,8	81,4	51,7	58,0	75,9
	1999	80,6	79,6	81,0	85,1	51,0	59,4	68,8
	2003	68,5	77,7	74,4	80,9	36,9	51,4	75,3
	2007	66,3	72,1	69,7	75,4	32,9	51,5	74,3
Företagshälsovården har besökt arbetsplatsen eller på annat sätt bedömt arbetsmiljön	2003	15,8	27,8	33,9	45,1	11,6	18,9	22,0
	2007	15,5	25,7	40,8	37,9	11,4	18,7	26,7
Har ont varje vecka i övre delen av ryggen eller nacken	1991	32,7	23,7	44,5	21,2	37,9	23,1	23,6
	1995	40,5	25,9	49,9	24,5	39,3	20,5	32,3
	1999	44,5	19,4	52,3	25,9	47,3	27,9	36,0
	2003	46,0	20,7	54,5	30,6	45,8	31,4	36,1
	2007	44,4	24,8	40,0	26,2	46,6	34,8	32,9
Har ont varje vecka i nedre delen av ryggen	1991	26,5	25,1	30,6	23,6	30,3	26,0	29,9
	1995	34,2	24,1	32,1	27,1	29,9	26,4	31,3
	1999	38,9	22,8	36,5	25,4	38,3	27,8	37,9
	2003	40,5	26,5	38,6	32,2	38,4	30,0	36,6
	2007	39,5	28,9	39,4	29,2	39,8	33,5	32,8
Har ont varje vecka i axlar eller armar	1991	34,0	24,0	46,1	28,2	40,8	21,4	31,8
	1995	39,7	21,7	47,5	28,6	40,2	25,8	33,3
	1999	44,5	18,4	53,3	29,9	44,3	29,4	40,1
	2003	43,5	26,3	58,2	32,8	44,5	31,5	39,4
	2007	44,2	23,4	46,5	31,2	43,8	35,9	39,9
Är uttröttad i kroppen, varje vecka	1991	47,9	38,9	57,1	42,2	49,2	40,7	54,4
	1995	56,9	39,4	51,3	48,4	53,3	47,3	58,3
	1999	60,7	40,5	62,5	50,5	60,1	58,2	67,9
	2003	58,3	47,4	66,4	52,6	57,4	54,9	62,6
	2007	62,7	36,1	66,7	52,4	66,4	58,2	61,7
Är trött och håglös, varje vecka	1991	31,9	26,1	40,1	28,3	31,4	27,4	24,2
	1995	39,3	34,0	40,1	31,7	33,8	30,9	28,4
	1999	42,2	36,6	49,0	37,8	44,1	38,2	30,8
	2003	48,7	34,0	51,4	37,3	44,4	38,0	34,2
	2007	40,7	27,6	39,4	34,4	43,9	37,5	35,0
Känner olust att gå till arbetet, varje vecka	1995	14,9	15,7	21,5	15,9	15,6	17,5	13,2
	1999	17,8	15,3	24,4	21,7	21,8	23,2	20,4
	2003	18,4	10,9	27,2	22,7	19,4	19,0	16,4
	2007	13,1	10,3	21,3	17,8	18,2	21,5	14,9
Upprepar samma arbetsmoment många gånger/timme (minst halva tiden)	1991	36,3	43,1	72,1	47,7	66,0	47,2	48,4
	1995	40,8	32,5	78,5	51,7	71,7	54,1	53,5
	1999	45,8	38,8	74,5	52,4	68,8	56,9	50,4
	2007	50,6	28,0	73,0	55,7	77,9	62,4	51,2

	År	Kvinnor offentlig	Män offentlig	Kvinnor industri	Män industri	Kvinnor handel, transport, service	Män handel, transport, service	Män bygg
Tvungen att vrida och böja sig på samma sätt många gånger i timmen flera timmar varje dag	1991	33,3	30,5	62,4	39,5	48,1	34,7	32,8
	1995	34,1	16,9	58,2	35,2	44,7	36,0	36,0
	1999	34,0	14,2	56,1	34,2	45,5	36,3	33,5
	2003	37,2	25,5	66,1	43,7	46,7	36,7	40,5
	2007	saknas för detta år						
Tvungen att lyfta minst 15 kg åt gången flera gånger om dagen, varje dag	1995	35,7	27,5	20,8	32,0	21,2	35,6	50,7
	1999	32,3	24,0	21,0	29,4	20,8	36,4	41,8
	2003	27,7	28,6	24,2	36,7	15,0	33,1	43,5
	2007	25,2	23,2	20,8	29,0	17,6	29,9	37,5
Har ett påfrestande tungt arbete. Instämmer helt eller delvis	1991	48,1	35,1	36,8	35,3	38,0	39,2	64,3
	1995	55,9	31,8	38,5	35,1	43,6	39,4	65,3
	1999	58,4	35,6	43,9	39,7	50,3	43,2	66,8
	2003	56,9	37,9	52,3	41,4	44,4	41,0	64,1
Har påfrestande ensidiga arbetsrörelser. Instämmer helt eller delvis	2007	51,7	30,4	51,2	40,5	45,6	39,2	66,8
	1991	33,2	29,5	60,5	37,5	47,0	33,7	43,2
	1995	34,8	18,6	62,0	38,3	48,9	38,2	49,3
	1999	37,3	22,7	61,7	42,2	52,2	41,0	48,9
Har påfrestande arbetsställningar. Instämmer helt eller delvis	2003	32,7	27,9	67,0	43,2	47,1	40,5	51,4
	2007	33,1	14,9	58,5	41,7	52,7	36,1	45,5
	1991	52,3	45,8	55,3	47,7	54,9	44,9	73,0
	1995	58,3	33,3	61,7	44,0	52,3	46,1	73,9
Buller, svårt att tala i normal samtalston, minst 1/4 av tiden	1999	60,3	34,5	63,8	48,4	57,6	50,5	73,3
	2003	58,5	43,6	65,5	48,9	54,7	47,2	71,2
	2007	54,7	26,7	55,0	45,4	55,6	42,4	66,6
	1991	15,3	31,0	34,6	53,7	14,7	27,2	56,6
Buller, svårt att tala i normal samtalston, minst halva tiden	1995	16,8	32,7	36,2	54,8	14,0	27,1	61,3
	1999	21,2	26,0	44,5	57,8	16,4	32,8	64,7
	2003	20,0	26,0	48,5	60,5	15,9	33,1	62,4
	2007	18,6	21,0	52,4	59,2	20,8	31,1	65,7
Rengörings-, desinfektionsmedel (hudkontakt), minst 1/4 av tiden	1991	25,3	46,1	30,2	46,1	21,6	43,9	69,0
	1995	29,8	57,9	41,8	49,0	32,3	49,9	73,1
	1999	32,9	51,9	42,0	52,3	32,9	55,9	70,8
	2003	34,0	54,4	36,8	53,9	32,4	54,4	73,5
Utsatt för luftföroreningar som man ser eller känner lukten av, minst 1/4 av tiden (organiskt damm, oorganiskt damm, kemikalier)	2007	31,4	45,4	42,0	51,5	36,0	52,3	67,6
	1991	9,8	2,5	3,0	4,0	8,0	4,8	0,8
	1995	9,3	3,3	4,3	3,2	7,5	3,5	1,4
	1999	13,2	3,0	7,1	3,1	7,8	2,3	1,9
Kan ta korta pauser för att prata (som mest 1/2 tiden)	2003	13,9	3,8	6,1	2,4	8,0	2,9	1,3
	2007	19,6	4,1	5,8	3,0	9,2	3,5	1,0
	1991	16,7	28,7	45,4	56,3	22,1	34,2	61,4
	1995	19,4	25,3	48,6	55,9	27,0	27,5	60,6
Har möjlighet att själv bestämma arbetstakten (som mest 1/2 tiden)	1999	20,8	22,3	47,4	56,3	27,1	30,0	62,1
	2003	20,9	22,3	49,9	58,4	23,3	29,3	54,7
	2007	22,4	23,4	52,8	59,8	29,0	35,1	68,3
	1991	58,7	42,0	52,7	43,3	69,4	49,7	38,6
Har möjlighet att själv bestämma arbetstakten (som mest 1/2 tiden)	1995	65,0	41,3	55,4	44,1	65,3	52,6	47,9
	1999	68,7	40,4	57,5	44,8	69,1	52,9	43,5
	2003	68,4	48,2	60,1	48,0	64,2	53,4	43,2
	2007	74,6	45,3	58,4	51,0	70,9	58,5	42,6
Har möjlighet att själv bestämma arbetstakten (som mest 1/2 tiden)	1991	49,8	35,1	42,5	37,8	57,6	41,7	32,4
	1995	57,9	40,3	46,0	45,4	58,2	45,0	40,1
	1999	67,5	50,1	55,5	47,7	66,4	56,7	44,3
	2003	66,1	44,7	63,3	49,0	63,1	49,4	41,1
2007	67,9	48,7	55,7	47,4	69,5	55,9	36,8	

	År	Kvinnor offentlig	Män offentlig	Kvinnor industri	Män industri	Kvinnor handel, transport, service	Män handel, transport, service	Män bygg
Har möjlighet att själv bestämma arbetstakten högst ¼ av tiden	1991	33,3	21,2	35,4	25,3	44,9	28,5	17,2
	1995	41,1	26,5	35,2	31,2	43,1	31,1	19,7
	1999	52,5	33,2	45,1	34,5	53,8	42,1	25,6
	2003	50,2	28,4	52,3	34,0	49,3	35,5	27,4
	2007	52,0	31,6	45,7	33,6	55,0	42,1	23,9
Har möjlighet att själv bestämma arbetstakten högst 1/10 av tiden	1991	24,9	13,4	30,4	18,8	37,5	20,1	11,0
	1995	31,1	19,2	30,1	23,8	35,6	23,3	14,3
	1999	39,9	19,5	41,0	26,1	43,8	31,2	16,7
	2003	37,6	17,8	46,9	24,9	37,8	25,5	18,4
	2007	39,0	20,8	39,2	22,4	43,9	30,7	16,6
Så stressigt arbete att man inte hinner prata eller tänka på annat än arbetet (minst 1/2 tiden)	1991	26,8	19,7	26,4	21,4	42,9	24,2	22,5
	1995	32,7	15,8	27,9	22,8	38,6	30,7	25,5
	1999	35,8	17,6	33,3	24,7	43,6	35,1	30,8
	2003	37,1	24,9	35,8	26,8	41,4	32,7	29,4
	2007	43,0	17,2	34,6	29,0	43,3	30,3	32,5
Svårt att framföra kritiska synpunkter på arbetsförhållanden (alltid/för det mesta)	1999	23,1	22,6	23,9	18,9	24,9	21,6	15,3
	2003	22,8	20,5	26,0	17,6	24,1	20,9	19,6
	2007	22,1	14,7	19,1	18,0	20,1	17,3	12,6
Kan (för det mesta inte/aldrig) bestämma när olika arbetsuppgifter ska göras	1991	56,7	43,6	58,0	50,2	58,9	49,3	41,9
	1995	62,0	52,6	60,9	52,5	60,9	54,8	43,9
	1999	63,9	45,1	61,1	51,8	62,1	55,3	46,6
	2003	65,9	39,7	62,3	50,4	58,0	50,8	36,8
	2007	69,0	51,4	67,5	56,2	66,2	55,1	39,2
Är (för det mesta inte/aldrig) med och beslutar om upplägningen av det egna arbetet	1991	28,5	37,7	59,8	41,0	47,9	38,8	26,3
	1995	28,1	32,5	59,6	43,1	41,3	40,5	22,4
	1999	28,7	31,1	51,5	41,8	44,8	41,4	24,2
	2003	30,1	22,7	53,7	42,9	45,1	39,2	25,4
	2007	31,9	31,4	53,2	41,8	49,1	42,5	20,0
Arbetet ger möjlighet att lära nytt, utvecklas i yrket (varje vecka)	1991	40,3	38,1	22,5	33,8	30,0	40,3	53,4
	1995	39,5	40,0	21,3	40,2	35,0	37,9	56,2
	1999	36,8	44,0	18,5	36,7	36,8	41,7	53,4
	2003	43,0	43,7	25,6	34,8	38,3	43,0	52,9
	2005	25,3	31,2	16,3	24,3	23,0	28,0	32,8
	2007	27,1	38,3	17,9	22,5	29,6	27,4	42,1
Har fått utbildning på betald arbetstid under de sista 12 månaderna	1991	41,9	41,9	21,7	32,2	19,8	28,4	24,1
	1995	48,6	52,0	26,2	42,0	31,5	31,8	27,8
	1999	40,3	47,1	27,4	42,0	34,0	36,6	30,4
	2003	41,4	41,6	25,2	39,2	31,7	33,1	28,0
	2007	55,8	68,4	33,5	36,2	35,7	41,7	45,2
Konflikter/bråk på arbetsplatsen med andra än arbetskamrater, till exempel patienter, kunder etc., minst någon gång de senaste 12 månaderna	1995	30,0	35,8	3,8	7,7	27,4	35,4	24,9
	1999	33,4	43,2	4,8	6,9	32,4	37,9	21,2
	2003	37,3	35,8	3,9	8,6	34,9	38,4	21,7
	2007	34,5	39,0	4,0	7,1	36,1	38,7	24,3
Konflikter/bråk minst var 10:e dag	1995	22,8	22,4	3,6	7,5	25,5	29,7	24,0
	1999	23,5	28,0	4,4	6,5	28,0	33,3	20,5
	2003	27,8	25,4	2,6	8,5	29,8	33,3	21,0
	2007	26,8	29,0	4,0	6,3	31,5	32,8	23,5
Utsatt för våld eller hot om våld minst någon gång de senaste 12 månaderna	1995	29,0	26,6	1,1	1,5	11,5	11,5	2,2
	1999	33,3	35,8	0,9	2,4	16,4	12,8	2,4
	2003	36,4	31,0	1,3	1,8	17,6	12,7	4,3
	2007	35,4	34,5	0,0	1,5	12,6	15,3	2,0
Personlig förföljelse (mobbing) från chefer/arbetskamrater minst någon gång de senaste 12 månaderna	1995	6,9	9,5	8,6	9,3	7,0	6,1	4,5
	1999	7,4	8,3	13,9	9,6	6,8	10,4	4,7
	2003	7,2	9,1	13,0	9,8	8,6	8,9	7,0
	2007	7,6	5,4	10,2	10,4	6,4	7,5	4,6

	År	Kvinnor offentlig	Män offentlig	Kvinnor industri	Män industri	Kvinnor handel, transport, service	Män handel, transport, service	Män bygg
Sexuella trakasserier från andra personer minst någon gång de senaste 12 månaderna	1995	8,3	4,6	1,0	0,0	7,1	1,9	0,7
	1999	11,0	4,0	1,0	0,4	9,8	1,7	0,3
	2003	12,5	3,5	1,4	0,6	7,6	1,5	1,0
	2007	11,4	4,9	2,0	0,4	11,9	3,7	0,4
Får klart otillräckligt med sömn	2003	12,2	8,9	20,0	10,8	11,7	14,4	9,3
	2007	9,8	9,3	12,0	9,8	10,6	10,6	6,0
Får klart otillräckligt med vila mellan arbetsdagar	2003	12,7	7,4	18,2	8,7	12,2	13,4	12,7
	2007	7,9	7,4	12,5	8,1	10,0	9,0	9,3
Har alldeles för mycket att göra. Instämmer helt eller delvis	1991	42,1	31,1	30,1	29,8	39,6	34,5	36,7
	1995	51,9	30,6	33,1	40,4	44,4	45,1	39,6
	1999	60,7	33,8	52,8	46,5	54,0	54,0	56,5
	2003	55,2	38,5	49,5	43,4	46,2	45,6	50,1
	2007	50,9	25,1	47,3	47,4	47,1	49,3	52,8
Har för enkla arbetsuppgifter. Instämmer helt eller delvis	1991	14,6	18,4	18,5	16,8	24,2	20,0	6,5
	1995	16,1	12,8	19,8	15,1	21,3	18,2	6,6
	1999	17,7	12,3	18,9	20,8	24,6	21,9	9,7
	2003	14,6	16,8	27,1	20,7	27,1	24,6	10,8
	2007	16,9	19,3	30,8	17,1	31,1	26,4	8,8
Har för lite inflytande. Instämmer helt eller delvis	1991	30,9	40,6	34,2	36,8	30,7	30,1	28,0
	1995	30,5	36,5	38,2	34,3	29,9	33,6	27,8
	1999	29,3	32,6	35,1	35,6	29,1	37,9	26,8
	2003	30,6	28,5	31,2	37,7	28,4	32,5	22,3
	2007	28,2	21,6	38,5	29,3	26,8	31,8	20,3
Har ett psykiskt påfrestande arbete. Instämmer helt eller delvis	1991	47,9	33,1	21,7	21,2	30,0	29,7	20,8
	1995	57,3	40,7	19,5	21,6	31,4	30,7	26,9
	1999	61,0	46,8	26,3	27,3	40,4	37,5	30,0
	2003	59,3	45,4	28,6	26,6	37,5	34,1	29,7
	2007	51,7	39,9	18,4	25,6	31,0	30,3	20,7
Har ett enformigt arbete. Instämmer helt eller delvis	1991	18,2	17,5	50,8	33,4	32,6	23,9	13,5
	1995	19,9	17,6	54,0	34,7	30,1	29,6	17,4
	1999	21,7	21,8	50,0	39,1	35,5	35,9	20,5
	2003	19,7	23,3	53,6	39,9	37,6	34,2	23,8
	2007	19,2	18,1	52,1	36,6	40,6	37,6	18,6
Arbetet är bundet och ofritt. Instämmer helt eller delvis	1991	12,8	10,1	26,0	21,4	26,4	14,2	5,7
	1995	17,4	9,9	28,8	22,6	20,1	17,8	4,7
	1999	23,4	12,3	32,7	23,9	25,6	22,3	7,2
	2003	20,3	15,3	40,0	26,7	26,2	20,3	9,4
	2007	19,0	13,0	31,9	20,9	30,3	21,5	8,3
Har ett mycket meningsfullt arbete. Instämmer helt eller delvis	1991	76,3	65,4	37,5	49,8	48,0	56,1	74,8
	1995	78,8	62,6	37,5	45,0	53,3	50,4	70,2
	1999	76,4	66,6	38,6	48,0	55,9	49,7	65,3
	2003	78,0	65,5	33,2	46,8	48,9	51,7	62,4
	2007	83,1	74,5	46,3	49,5	51,8	50,7	67,1
Sjuknärvaro senaste 12 månaderna. Gått till jobbet trots att man borde sjukskriva sig. Minst fyra gånger	2003	22,0	13,3	25,3	17,8	20,5	21,0	19,2
	2007	16,2	14,0	19,5	18,2	20,8	20,1	16,5
Sjuknärvaro. Minst två gånger	2003	55,7	49,4	57,1	54,0	51,9	55,7	59,2
	2007	51,9	40,3	48,7	47,3	53,3	49,0	52,8
Så stressigt arbete att man inte hinner prata eller tänka på annat än arbetet, hela tiden	1991	4,1	3,6	5,9	5,4	10,7	5,5	4,6
	1995	5,7	2,0	7,6	3,1	7,5	6,1	6,9
	1999	6,8	1,9	8,7	4,3	10,2	7,7	4,6
	2003	6,9	1,4	8,5	4,2	9,3	5,9	5,3
	2007	8,7	2,3	8,4	4,2	8,7	5,8	4,8

	År	Kvinnor offentlig	Män offentlig	Kvinnor industri	Män industri	Kvinnor handel, transport, service	Män handel, transport, service	Män bygg
Så stressigt arbete att man inte hinner prata eller tänka på annat än arbetet, minst 3/4 av tiden	1991	12,5	8,0	14,9	11,9	23,0	11,1	12,0
	1995	17,5	7,4	16,0	11,8	20,5	17,1	14,0
	1999	19,0	5,3	20,3	11,4	29,5	18,7	17,1
	2003	20,2	9,4	19,1	13,7	21,8	15,9	16,3
	2007	24,5	8,9	23,3	12,5	25,9	16,8	16,7
Kroppsligt ansträngande arbete minst 1/4 av tiden	1991	58,9	63,4	51,5	61,3	54,9	61,7	84,7
	1995	64,8	54,4	52,3	61,1	56,2	61,5	85,7
	1999	65,0	51,6	58,7	59,9	59,3	63,0	85,2
	2005	69,1	61,2	63,3	69,8	64,7	66,8	90,0
	2007	69,2	53,3	66,3	66,0	71,1	65,2	85,0
Fysiskt tungt arbete minst 1/4 av tiden	1991	13,5	34,5	14,7	23,5	14,5	28,1	47,7
	1995	17,4	28,2	12,5	23,9	17,5	27,9	51,2
	1999	19,6	27,2	19,1	25,6	20,6	34,3	53,5
	2005	24,4	32,3	19,9	32,4	23,8	36,9	60,1
	2007	23,8	34,0	26,6	28,3	26,7	36,6	54,1
Arbetar framåtböjd utan stöd minst 1/4 av tiden	1991	43,6	43,0	38,3	39,3	36,9	39,8	60,2
	1995	50,4	37,0	35,1	40,4	36,9	38,0	61,1
	1999	51,4	30,7	44,3	40,6	41,0	42,7	56,2
	2005	48,9	41,1	41,2	38,6	40,6	41,7	61,7
	2007	52,5	33,3	44,2	41,2	45,1	41,1	56,3
Arbetar i vriden ställning minst 1/4 av tiden	1991	35,8	39,6	41,5	37,8	36,6	35,8	57,4
	1995	39,7	28,0	41,8	38,7	39,2	38,9	61,6
	1999	45,5	32,4	45,8	40,8	43,8	38,8	54,1
	2005	44,3	35,2	44,8	41,5	38,9	39,5	57,6
	2007	44,3	31,2	45,4	40,6	45,1	40,7	54,8
Arbetar med händerna (minst) i axelhöjd minst 1/4 av tiden	1991	22,6	33,8	35,4	28,4	33,6	37,4	71,4
	1995	19,6	21,1	27,9	28,8	29,1	34,5	65,4
	1999	24,3	21,0	30,1	30,0	34,6	31,8	67,9
	2005	24,3	19,0	34,0	32,0	30,9	31,1	67,2
	2007	23,8	27,4	35,4	29,0	34,9	35,3	60,6
Arbetar sittande högst 1/10 av tiden	2005	66,9	56,6	52,2	57,8	61,0	46,3	73,4
	2007	69,1	55,1	59,4	55,1	64,4	44,9	59,5
Arbetar varje vecka ensam och riskerar att hamna i otrygga eller hotfulla situationer	2007	21,8	21,4	7,7	10,4	21,5	24,2	15,5

LO bevakar regelbundet LO-kollektivets villkor inom arbetslivet. Tidigare rapporter från LO konstaterar att kraven i arbetet ökade stort mellan åren 1991 och 2003, samtidigt som löntagarnas eget inflytande i arbetet minskade. Detta gav upphov till trötthet och håglöshet bland stora grupper av löntagare. Hur ser det då ut 2007?

Rapporten *Trender i arbetsmiljön 2007 – klass och kön* beskriver hur arbetsmiljön förändrades för arbetare och tjänstemän mellan åren 2003 och 2007 samt jämför med utvecklingen sedan 1991. Rapporten baseras på Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar.

Rapporten beställs från LO-distribution:
lo@strombergdistribution.se
026-24 90 26

November 2008
ISBN 978-91-566-2492-6
www.lo.se